

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU
KIŞ UYKUSU

öyküler

metis

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ayşegül Devecioğlu

KIŞ UYKUSU

1956 doğumlu. İstanbul'da yaşıyor. 1977 yılında Orta-doğu Teknik Üniversitesi'nden öğrenimini tamamlayamadan ayrıldı. 1986'dan sonra gazete, dergi ve televizyonlarda çalıştı. Çeşitli dergilerde makaleleri, denemeleri yayımlandı. *Kuş Diline Öykünen* adlı ilk romanı 2004'te yayımlandı. *Ağlayan Dağ Susan Nehir*, 2008 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 212 2454696 Faks: 212 2454519
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com

Metis Edebiyat
KIŞ UYKUSU
Ayşegül Devocioğlu

© Metis Yayınları, 2009

İlk Basım: Mayıs 2009

Yayın Yönetmeni:
Müge Gürsoy Sökmen

Kapak Resmi:
Ali Fuat Devocioğlu, 2009

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı, İstanbul Tel: 212 5678003

ISBN-13: 978-975-342-724-1

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU
KIŞ UYKUSU

öyküler

metis

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

*Dünyanın bütün Beşmeşelik'lerine,
o Kızılbaş mahalleler ki
tek vatanımız oldular.*

Fatma Savci, Lal Laleş ve Pınar Demirel'e
katkılarından dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Kış uykusu 11

Veremli 29

Ziyaret 43

Bir öykü yazmalıyım 55

Beşmeşelik'te
bazı tuhaf işaretler 65

Kış uykusu

ONLARI ilk gördüğünde, semtin, üstüne devasa bir apartman dikilmeden kalmış tek arsasında, ağaçların arasında dolaşıyorlardı. İlk bakışta, gece avlanan, gündüz nadiren dışarı çıkan hayvanlara benziyorlardı; bir zorunluluk nedeniyle –açlık ya da susuzluk kadar kesin bir şey olmalıydı bu– yuvalarından uğramışçasına tedirgin, yabani...

Onda bu duyguyu neyin uyandırdığını anlatması zordu. Soluk giysilerinden, kaçak bakışlarından, vücutlarının insana özgü görünmeyen ahenginden sızan o tanımlanamaz şeyi, yabanilikten daha iyi ifade edebilen bir sözcük, daha şefkatli bir betimleme bulmak için epey kafa yormuştu.

Ön tarafı geniş bir sokağa açılan, arkasından semtin en işlek caddelerinden birinin geçtiği arsa, virandı. Caddeyle bahçeyi ayıran bir çit ya da duvar yoktu. Bahçe, kaldırımından iki-üç metre yukarıda kalan otlarla kaplı bir yamaçla son buluyordu. Burada, gövdesi yere uzanıp kalmış kuru bir ağaç ve garip şekilli birkaç kökten başka bir şey görünmüyordu. Ancak bahçenin daha içeride kalan kısımlarında, yüksek apartmanların çevrelediği küçük alanda, bazılarının üstü meyveyle dolu bakımsız ağaçlar gelişigüzel serpilmişti. Caddeye bakan yamaçtan içeri doğru, bir süre sonra çattallanan küçük bir patika uzanmaktaydı. El ayalarındaki kader çizgilerini andıran, toprak zeminde yürüye yürüye oluşmuş bu küçük yollardan birisi, ağaçların arasına kadar gidip gözden kaybo-

luyor, diğeri, kısa olanı sola kıvrılıp bahçenin bir yanını boydan boya kaplayan çalılıklarda son buluyordu. Çalılıklar, kendi apartmanlarıyla viran bahçe arasında sınır teşkil eden alçak duvar boyunca, neredeyse hasmane bir edayla bitmişlerdi.

Biri kadın üç kişiydiler. Adeta sürünerek, bahçenin iki yanını çevreleyen apartmanlara kuşkulu, kimi kez öfkeli-hınçlı bakışlar atarak –ama hayvansı reflekslerle başlarını yerden pek kaldırmadıkları için bu bakışları yakalamak zordu– ağaçtan ağaca dolaşıyorlardı. Davranışları tıpkı birbirine benzediğinden, onlara sürü demek daha doğrudu belki; yere bakarak sarsak sarsak yürüyüşleri, meyve yerken başlarını iki yana sallayışları...

Her ağacın altında duruyor, dalları elleriyle aşağı çekip, yenebilecek durumda olanları ayırmak için uzun uzun inceliyor, meyveleri kopardıktan sonra aceleyle ağızlarına atıyorlardı. Meyvenin tadını almaya çalışırken, başlarını kendilerinden başka kimse- nin duymadığı bir sese itiraz ediyormuşçasına hafifçe sallıyor, sonra başka bir ağaca yöneliyorlardı. Her biri ayrı ağaçlardan meyve yiyordu; biri terk ettikten sonra diğeri yanaşıyordu ağaca...

Onları gördüğü an, oturduğu apartmanın önünden geçen işlek sokağa sırtını vermiş tek katlı evin sakinleri olduklarını tahmin etmişti. Sokaktan geçildiğinde, kulübeyi andıran bakımsız, küçük evin kirli beyaz duvarı, ardındaki bahçeyi gizliyordu. Kendi çalışma odasının da bulunduğu arka taraftan bakıldığında ise ev, ağaçlarla örtüldüğü için görünmüyordu; eğrilmiş, dalları aşağı inmiş, tuhaf şekiller almış, kimisi tepesinden kesilip yanlardan uzamış ağaçların ardında cansızdı; başka bir zamana ait olduğunun bilincinde, rahatsız, sarsıntılı bir uykuyla uyumaktaymış gibi...

Haziran ayıydı. Yeni taşındıkları apartman dairesinin, yarı kapalı panjurlarının ardından viran bahçeye bakıyordu. Adamın, kendini çevreleyen düşmanları kollamaya alışkın bakışları, daha ilk seferde yakaladı onu. Saklanmaya çalışmadı. Adamın yaşı pek belli değildi, kırkla elli arasında olabilirdi.

Kopartıkları meyveleri tabağa koyma ya da yıkama zahmetine girmeden oracıkta yiyen bu ilginç komşuların, üstlerinde rengi kaçmış eşofmanlar, çorapsız ayaklarında yırtık terliklerle yalnızca kendilerinin anımsadığı çok eski bir töreye uyuyormuşçasına ağaçtan ağaca gidip gelmelerini ilgiyle izlemişti. Meyveleri kimi kez yüzlerini ekşiterek çiğnemeleri, kekremsi tadın, bütün hayatlarını betimleyen bir ifade olarak yüzlerine yerleşmesi, biri genç, diğeri daha yaşlıca iki erkeğin yediklerinden güç almışlar gibi, caddeye bakan yamaca ürkekçe oturup güneşlenmeleri izlenmeye değerdi. Kadın güneşe çıkmıyor, ağaçların gölgesinde saklanıyordu.

Bahçedeki ağaçlar da budanmamış, aşısız olmanın ötesinde bir yabanilik taşıyorlardı. Bu yüzden onlara bakınca, tuhaf bir kişileştirme ihtiyacı duyuyordu insan; mesela eğri değil de sakat olduklarını düşünüyordu. Onlar da tıpkı küçük evin sakinleri gibi göz önünde oldukları için acı çekiyormuş, canları yanıyormuşçasına iki büklüm duruyorlardı. Şehrin bu varlıklı semtinde, her an köklerinden sökülüp atılabilecek denli ayrıksı olduklarının, istem dışı bir kardeşlik duygusuyla kollamakta oldukları evin sahipleri kadar farkındaydılar sanki.

Bahçe, her şeyin inceden inceye düzenlendiği semtin ortasında vahşi bir orman, insan eli değmemiş bir vaha gibiydi. Ne var ki, eğri büğrü ağaçlar, arsayı yer edinmiş iki-üç köpek, sayısız kedi, oraya buraya uzanan garip şekilli kökler, inatçı çalılar, kısaca bu nasıl olduysa unutulmuş toprak parçasında, nispeten el değmeden kalmış doğanın kendisi bile, küçük sürünün yabancı imgesiyle yarışmıyordu.

Caddeden, Balkan göçmeni gençten bir adam akordeon çalarak geçmekteydi. Bir memleket şarkısı söylüyordu. Şarkının sözlerini anlamamıştı; ama ezgi tanıdıktı, hüznünlüydü. Akordeoncu, yamaca oturmuş iki adamın önünde biraz oyalanıp, aşağıya doğru yürümeye devam etti.

Artık, camın hemen yanındaki çalışma masasına oturduğunda, kendini biraz eleştirerek de olsa, bahçeyi gözlemeye başlıyordu.

Böylece günler geçti, ağaçların ardındaki evin tuhaf sakinlerinin meyve yemek için bahçeye çıkması gibi, onun yarı kapalı panjurların gerisinden bahçede olanları izlemesi de törenin bir parçası olmuştu. Orta yaşlı erkek, bahçeye çıkar çıkmaz pencereye doğru bakarak, sanki onu fark ettiğine dair bir işaret gönderiyordu ve akordeoncu, aynı saatlerde sık sık caddeden geçip, varlığından haberdar olmadığı bu buluşmaya hep aynı ezgiyle katılıyordu.

Yaz sürüp gidiyordu. Bir gece, ilk duyduğu andan beri evdeki kıza ait olduğunu anladığı o yırtıcı çığlıkla uyandı. Çığlığı, hiç şüphesiz orta yaşlı adama ait olan, buhranlı ses izlemişti: "Allah belanızı versin!"

O yaz, uykusu sık sık çığlıklarla bölündü ve ağaçların ardında gizlenen evin rehberliğiyle, bu varlıklı semtte gecenin, gündüzüne hiç benzemeyen bir sese sahip olduğunu öğrendi. Asude görünümünün altında mahalle, çok yüksek ayarlanan hırsız alarmları, karıkoca kavgaları, aç köpeklerin havlamalarıyla tıpkı evdeki adam gibi buhran geçiriyordu.

Ama küçük evden yükselen sesler farklıydı. Bazen canı yanan kızın attığı çığlık, bazen intiharın eşiğindeki adamın sesi: "Allah belanızı versin," diyordu adam, gece-gündüz duyulmasından hiç çekinmediği yüksek bir sesle: "Allah belanızı versin!.."

Öyle tumturaklı, öyle esaslı bir söyleyişi vardı ki, gerektiği yerlerde vurgulu, kimi kez tiyatromsu bir edayla, hep aynı sözcükleri tekrarlıyordu: "Allah belanızı versin!.."

Bu seslere uyanıyor, sonra diğer evlerden gelen seslere kulak veriyordu. Ağaçların arkasındaki küçük ev, karanlıktan cesaret almış gibi, kocaman apartmanlara içlerini dökmeleri için yol gösteriyordu.

Gündüz markete giderken, koca alışveriş torbalarını sürüklerken, şık arabaların alarmlarını fiyakayla çaldırırken ya da bakımlı köpeklerini gezdirirken gördüğü insanların yüzlerine bakıyor, gece işittiği seslerle ilgileri olup olmadığını öğrenmeye çalışıyor-

du. Ama nafileydi bu; küçük ev tek başına üstleniyordu, mahallenin ayıplarını...

Kızın çılgınlıkları onu, evle ilgili bir soruşturma yapmaya yöneltti. Mahalledekiler olup bitenlerden fazlasıyla haberdardı. Evlerinin yanındaki bakkal, kıt akıllı kızın fahişelik yaptığını ima ediyordu. Ekmeği ya da sütü torbaya koyarken, kelimeleri dikkatle seçiyor, sakınlı konuşuyordu. Bitişik iki çiçekçi dükkânıyla yandaki elektrikçiye çalışan gençler, onun ısrarlı soruları üzerine gülüşüyorlardı. Çiçekçilerin genç çırakları küçük menekşe saksılarını dizerken, müstehcen kelimeler kullanarak fısıldaşıyor ve yan yana iki dükkânın yarattığı kocaman ev bitkileri kümesi, semtin ortasında bir serap gibi başıboş, salınıyordu.

Evin tapusu olup olmadığı, vergisinin ödenip ödenmediği şüpheliydi. Küçük evdekiler, arsanın kendilerine ait olduğunu iddia ediyorlardı. Ancak, en az iki esnafın gayet güvenli bir ifadeyle söylediği gibi, belediye istediği an onları sürüp atabilirdi. Ev ve bahçe, şehir planlarında yeşil alan olarak görünüyordu. Tek bir boş arsanın, bahçenin kalmadığı, yüksek apartman ve sitelerle dolu semtte, üstünde küçük kulübesiyle viran bahçenin, belediyenin başını çektiği müteahhitler çetesi ve inşaat mafyasının iştahını kabartıyor olması hiç de sürpriz sayılmazdı.

Artık televizyon ekranında, yoksulların yaşadığı mahallelere panzerlerle, biber gazı atılarak yapılan saldırıları, şehrin merkezindeki eski yerleşimleri, alışveriş merkezlerine ve pahalı konutlara dönüştürmek için gönderilen yıkım ekiplerini izlerken, aklına hemen küçük ev geliyordu. Bir kere düşünde, aç köpekleri, sıska kedileri, eğri ağaçları, ham, aşısız meyveleri, inatçı çalılıkları, kısaca bütün o acıklı donanımıyla bahçeyi, böyle bir yıkımın ortasında gördü. Polisler ellerindeki copları tehditkâr bir ahenkle sallayarak, ağaçların altında bekliyorlardı. Sonra dallardaki meyveleri fark ediyor, evin sakinlerinkinden farklı, daha uygar, hatta daha insani denilebilecek reflekslerle yamuk yumuk meyveleri

koparıp, kuşkuyla, uzun uzun inceliyor; temizlemek için iyice ovuşturduktan sonra, yüzlerini buruşturarak yiyor, çekirdeklerini yere tükürüyorlardı. Ağaçların arkasındaki evde, kız çığlık atıyor ve adam bağıırıyordu: "Allah belanızı versin!.." Tabii yalnızca bir düştü bu...

Ara sıra polise başvurmayı düşünmüyor değildi, kadının bir çocuğunkine benzeyen çığlıkları, defalarca, polise gitmeye niyetlenmesine yol açmıştı.

Oturdukları varlıklı semtin ismi, burada bulunan polis müdürlüğüyle özdeşleşmişti. Polis müdürlüğünü anmak için kimi kez yalnızca semtin ismi söyleniyor, bazen müdürlük, kısacık, tek bir sözcükle anılıyordu: "Şube"...

Kimi kez de "Birinci Şube" derlerdi. Şube kelimesinin esrarını artıran, ikinci, üçüncü, dördüncü şubeler de olduğunu haber veren sözcüklerdi bunlar. Şubeler arasında görev bölümü vardı. Sözgelimi "İkinci Şube" hırsızlık gibi suçlara bakardı. Şimdilerde bu durumun değişmiş olabileceğini düşünüyordu. Ama semti betimleyen sözcük, zamanın hızına kapılıp tükenen diğer kelimelerden, artık hiç anımsanmayan deyişlerden farklı olarak, çok güçlü ve kesin bir hükümle korunuyormuşçasına, değişmemişti.

Bakkala, markete, gazete almaya, DVD kiralamaya, metro ya da otobüs durağına giderken, bu kısa fakat anlamlı tanımlama sık sık kulağına çalınıyordu. "Şube'ye çıkar mı bu yol," diye soruyorlardı. Yahut şöyle diyorlardı: "Şube, şu sokaktan sapınca..."

Genç-yaşlı, eğitimli-eğitimsiz, fakir-zengin, kadın-erkek herkes, aynı değişmez kalıbı kullanarak konuşuyordu; Şube'nin yanı, Şube'nin arkası, Şube'yi geçince hemen solda, Şube'ye giderken sağda...

Bu sözcüğü her duyduğunda, kendisine de şaşırtıcı gelen bir refleksle, aradan neredeyse otuz yıl geçmesine rağmen askeri darbenin ilk aylarında Şube'den salıverildiği günü anımsıyordu. Gözlerindeki siyah bandı çözen polis, aydınlıkta kamaşan gözlerinin

içine bakarak, bu sözleri herkese iletmesini bekliyormuş gibi, "Kimsenin sokağa çıkmamasını, etrafta görünmemesini, kimse-
nin kimseyle görüşmemesini" tembih etmişti. İçeriden korkunç
çığlıklar, ağlama sesleri, polislerin savurduğu küfürler duyuluyor-
du. Büyük suçlar işlemediğine inanılan insanlara verilen bir göz-
dağıydı bu.

O zaman Şube'nin etrafını çevreleyen apartmanları dehşet ve
şaşkınlıkla fark etmiş, onların gerçekten ev olup olmadığını, bu
evlerde insanların oturup oturmadığını merak etmişti. Evlerin pen-
cerelerinden, her gün Şube'nin bahçesine getirilen, gözleri bağlı
yüzlerce insanın nasıl, tıka basa otobüslerden indirilip dövülerek
içeri sokuldukları rahatça görölüyordu. Şube'den sızan çığlıklar,
feryatlar, pencerelerden girip kızarmış ekmek kokularına karışı-
yordu; ailece yenen akşam yemeklerine konuk oluyor, masallara
gizlenip çocuklara fısıldanıyor, okul çantalarının, dış fırçalarının,
tuvalet aynalarının kıvrımlarına yerleşiyordu.

Kamaşmış gözleri, hâlâ capcanlı korkusuyla, pencerelerdeki
panjurlara, süslü perdelere, balkonlardaki çiçeklere dünyanın en
acıklı, en anlaşılması güç şeyine bakar gibi bakmıştı.

Salıverildikten birkaç yıl sonra, gözaltına alınan bir yakınları-
nı soruşturmak için Şube'ye gittiğinde, çevredeki evlerin görün-
mez bir perdeyle örtülmüşçesine silindiklerini görmüştü. Şube'ye
bakan pencerelerde hiçbir hayat belirtisi, balkonlarda tek çiçek
yoktu; birkaç saksının içinde tozlu, kahverengi ya da griye dönüş-
müş yapraklar seçiliyordu; apartmanların ön cepheleri, sahipleri
uzun bir zaman önce terk etmiş gibi kirli ve bakımsızdı. Sanki onu
kapıya çıkarıp, gözündeki bandı çözen polisin, "Kimseyle görüş-
me, sokağa çıkma" sözleri, Şube'nin karşı konulmaz bir buyruğu
gibi dalga dalga yayılmıştı. Bu evler gibi başka evler, başka semt-
ler, başka kentler de uzun bir kış uykusuna yatmıştı.

Şube'nin en fazla yüz-iki yüz metre uzağındaki tapusuz ev, küfür-
leriyle, çığlıklarıyla, şehir planlarında görünmeyen bahçesi, aşısız

ağaçlarıyla var olmayı sürdürüyordu. Tozlu, yamru yumru meyveler güneşte parlıyor, sayısız kedi yavrusu bakımsız bahçede oradan oraya koşuyor ve tam kuşluk vakti biri kadın, üç kişi, eski, acayip giysileriyle evden çıkıp, meyveleri koparıp, hemen orada yemek için ağaçların altında beliriyorlardı. Şuna kuşku yoktu; yapılacak her şikâyet, minik evin karşısına Şube'yi dikecekti.

Ancak açık pencerenin önünde yazı yazmaya devam ederken, evden gündüz de çılgınlık yükseliyordu. Sanki can acısıyla bağırıyordu kadın; adam, o olağanüstü sıcak yazın upuzun günlerinde durmaksızın bela okuyordu.

Bilgisayar ekranına yazdığı cümlelerin arasına sızıyordu bu sesler. Çalışmayı bırakıyor, evi görmeye çalışıyordu. Ne var ki, ev ağaçların ardındaydı, çılgınlık ve küfürler dışında herhangi bir hayat belirtisi görülüyordu. Kendini, defalarca, bahçeye girip evin kapısını çalarken, adamla yüz yüze gelirken hayal etti. Ama diğer şeyler kadar korku da elini kolunu bağlıyordu ve hava çok sıcak olduğundan pencereleri kapatmasına olanak yoktu.

Evdeki kızla, ilk kez, günler sonra, viran arsanın arkasından geçen caddede karşılaştı. İhtiyar bir kadın görünümündeydi, ama yakından bakınca hiç de öyle olmadığı anlaşılıyordu. Bayağı gençti, ensesi hizasında gelişigüzel kesilmiş, ne renk olduğu bile belli olmayan tarazlanmış saçları, solgun, daima ağlamaklı yüzünü çevreliyordu, en az otuz-kırk sene öncesinin modasına uygun eski gri eteğinin üstüne erkek gömleği giymişti. Yaşlılık, yüzünde yerleşip kalmış bir ifadeden ibaretmiş gibi yüzeysel ama canlıydı.

Az sonra, marketten dönerken kızı, yol üstünde, kaldırıma oturmuş olarak gördü; elini açmış, ne yapacağını bilmezmiş gibi gevşekçe kucağına koymuştu. Avucunda bozuk paralar vardı. Parasının alacağı şeye yetip yetmeyeceğini ölçmek istercesine aynı ağlamaklı ifadeyle eline bakıyor, diğer eliyle eteğini çektiştiriyordu. Dilendiğini anladı. Neyle geçindikleri belli olmayan küçük evin sakinlerinin günlük ihtiyaçları için mi dileniyordu? Kız mar-

kete gitmek için evden çıkarken, evdekiler onun pirinç ya da yağ getirmek için dileneceğini biliyorlar mıydı? Yoksa genç kadınlara özgü ufak tefek ihtiyaçları için mi avuç açıyordu, evdekilerden habersizce... Mesela bir ruj için, bir tarak için, sayfalarında başka hayatların sergilendiği bir dergi için belki...

Kızın önünden geçerken kafasında bu düşüncelerle durakladı. Kızın dağınık saçlarına, hüznle parlayan gözlerine ilk kez bu kadar yakından bakıyordu. Kız, onun kim olduğunu biliyordu, buna emindi. Sırf ne anlama geldiğini bilmediği bu tuhaf bağ yüzünden, içinden ona para vermek geçtiği halde, bunu yapamadı. Peki, evi gözleyen diğerlerinden, orada yaşayanların aç mı, tok mu, delirmekte mi olduklarına aldırmayan diğerlerinden ne farkı vardı evdekilerin gözünde? Bu, ne olduğunu, nasıl oluştuğunu anlamadığı ilinti, neden yalnızca kendisiyle kurulmuştu? Sorduğu soruya yanıt veremiyordu. Ancak, yanılğıya elvermeyecek ölçüde kesin olan şeydu ki, aynı törene katılmakta olduklarına dair hiç söylenmemiş o cümle, kızın bakışlarından dupduru okunmaktaydı.

Zaman zaman mahalle bakkalından yeni bilgiler almaya çalışıyordu. Konuyu her açtığında yaşlı adam, evde yaşananlarla ilgili belirsiz, korkunç şeylerden söz edecekmiş gibi bir yüz ifadesi takınıyor, ama pek konuşmuyordu. Evde çocuk olmadığını öğrenmişti. Kızla yine karşılaşıyordu; eşofman ya da o eski eteğin üstüne erkeklerin giydikleri türden yakalı tişört ve gömlek giyyordu; baklava desenli erkek çorapları ve eski mokasenler oluyordu ayaklarında. Genç oğlanın kıyafetleri olmalıydı bunlar. Belki de evdekiler, onun kadına benzer bir kılıkta sokakta dolaşmasını engellemeye çalışıyorlardı.

Sonraki günlerde kızı, "Paran var mı" ile yan yana gördü. "Paran var mı"yı, mahalleye taşındıkları ilk gün fark etmişti. Kadın sokakta yaşıyordu. Altmış yaşlarında vardı. Yüzü bumburuştu ama erkek gibi kesilmiş saçları, aradaki birkaç beyaz tel dışında hâlâ siyahtı. Üstünde lacivert eşofmanı, ağzında sigarasıyla bütün

gün otobüs durağında oturuyor, gelip geçenlere diğer kelimeleri hafızasından silmiş gibi, yalnız şu sözcüklerle sesleniyordu: "Paran var mı?.."

Bu senli benli sözcüklerin, meczup kadınla aralarında, gizlemeye çalıştıkları bir ilişkiyi, istenmeyen bir akrabalığı anımsatıyormuşçasına, işitenleri rahatsız ettiğine defalarca şahit olmuştu. "Paran var mı", otobüs durağındaki bankta yatıp kalkıyordu. Bir gece geç saatlerde, kadını banka sırtüstü uzanmış olarak görmüştü; başının altına bir yastık koymuş, battaniyesine sıkı sıkı sarınmış, yattığı yerden gökyüzünü seyrederek sigara içiyordu. Neden-se –belki gece yarısı ve kadın yatmakta olduğundan– tanıdığı birinin yatak odasına yanlışlıkla girmiş gibi mahcubiyetle sarf ettiği "iyi geceler" sözlerine, benzer bir karşılık beklemişti. Ama o, uzandığı banktan başını hafifçe kaldırıp aynı soruyu sormuştu: "Paran var mı?"

"Paran var mı" ile küçük evdeki kızın birlikte ne yaptıklarını merak ediyordu. Kızın sesini çığlıklar dışında hiç duymamıştı. "Paran var mı"nın ağzından, bu sözcüklerden başka bir şey çıkmıyordu. Onları birlikte görünce tuhaf bir duyguya kapılmıştı; bu duygunun kıskançlık olduğunu şaşırarak ayırmıştı. Kıskançlığının nedeni, kendisinin dışında kaldığı bir şeyi paylaşıyor olmalarıydı. Bunun ne olduğunu öğrenmesine olanak yoktu.

Yazın son günlerinde, evin esrarlı sakinleriyle oturduğu apartmanın bahçesinde karşılaştı. Dört kişiydiler. Bu yasak, tehlikeli bölgede dolaşmak için birbirlerinden cesaret almaları gerekiyormuş gibi kol kola girmişlerdi. Tek başınayken de sarsılarak yürüdüklerinden kol kola olmaları hareketlerini kolaylaştırmak yerine zorlaştırıyordu. Aynı hızda kalamadıkları için yürürken açık bir yelpaze gibi hafifçe dalgalanıyorlardı. Genç oğlanla adamın arasında yaşlı bir kadın vardı; kız oğlanın koluna girmişti. Evlerinde çığlık ve bela okuma dışında yalnız kendisiyle ilgili konuşuyorlarmışçasına, ilk kez gördüğü bu yaşlı kadın bile öfke ve merakla ona bak-

mıştı. Onları viran bahçenin dışında böyle güpegündüz gördüğü için öylesine şaşırdı ki, az kalsın tökezlenip düşüyordu. O zaman, bahçenin bir bölümünde, kulübenin duvarının, apartmanın bahçe-siyle sınır teşkil ettiğini ve iki duvarın kesiştiği noktada, park eden arabaların gözden gizlediği minicik bir aralık olduğunu fark etti. Buradaki çalılar tek kişinin geçebileceği şekilde kesilmişti.

Hava yaz sonu olmasına rağmen sıcaktı, tatlı bir esinti sağa sola serpiştirilmiş tarhlardaki rengârenk çiçekleri okşamaktaydı. Bir kısmı bezden kılıflar içindeki arabaların, budanmış, bakımlı ağaçların arasında hepsi de siyah beş-altı kedi yavrusu oynuyordu. Bahçenin iki-üç yerine çatıları yaprak yeşiline boyanmış ahşap kamelyalar yerleştirilmişti. O son yaz öğleden sonrasının yumuşak havasında, apartman sakinlerinden yaşlı bir kadın, kapıya yakın olan kamelyada yün örmekteydi. Bahçedeki manolya ağacının gölgesi, apartman girişindeki siyah-beyaz mermerlerin üstüne düşüyordu. Yığınla serçe bu asude tabloyu güçlendirmek istercesine oradan oraya sekiyordu.

Ağaçların ardındaki evin sakinleri, yalnızca onları ilk gördüğü andan beri fark ettiği yabancılıklarıyla değil, bütün varlıklarıyla gerçekdişiydi. Gözlerini kapattı; açtığında, bu tuhaf hayal tümüyle yok olacaktı gibi.

Tökezlenerek apartmanın kapısına doğru giderken, onlar da kendi bahçelerine giden, minik aralığa yönelmişlerdi.

Bu karşılaşmanın hayal edemeyeceği sonuçlar yaratacağını düşünüyordu. O gece başka şeyler duymayı bekleyerek evden gelen seslere kulak verdi. Çığlıktan ve küfürlerden başka bir ses duymadı. Kelimeler evi çoktan terk etmiş gibiydi. Ama dil kalmıştı, küfürler ve çığlıklarla varlığını sürdürüyordu; kız çığlık atıyor ve adam gece gündüz bağırmaı sürdürüyordu: "Allah belanızı versin!.."

Sonra kış geldi. Bahçedeki eğri büğrü ağaçlar da diğerleri gibi yapraklarını döktü.

Bu çıplak, acıklı gövdelerin gizleyemediği ev, şimdi gözler önündeydi. Eski püskü, sıvasız bir kulübeydi, camlarda eprimiş, rengi dönmüş mavimsi kumaştan perdeler asılıydı, sundurmada, istiflenmiş tahta parçaları ve çalı çırpıyla birlikte ayakları yamulmuş bir masa ve tahta sandalyeler duruyordu.

Evdekiler artık bahçede görünmüyordu. İyice soğuk günlerde evin bacasından incecik bir duman çıkıyor, mahallede herkesin menşeyini bildiği bu duman, açgözlü bir misafir gibi camlardan odalarının içine kadar girip, eşyalara tek tek dokunuyor, mutfak, odaları teftiş ediyordu.

Gece küçük evin ışıkları da yanmıyordu. Parasını ödemedikleri için elektrikleri herhalde çoktan beri kesikti. Evden sesler gelmeye devam ediyordu. Kadın çığlık atıyor, adam bela okuyor ve çıplak bahçede aç köpekler dalaşıyordu. Bahçeye bakan camın ardından gözlemekte olduğu ev, tıpkı sahipleri gibi yaban ve hayaletimsi görünüyordu.

Kızı takip etme fikrinin ne zaman aklına düştüğünü anımsayamıyordu; alt katta, bahçeye yakın dairelerden birinde oturduğunu yenilerde öğrendiği eski bir tanıdıklarının, evden ve bahçeden hiç ses duymadığını söylemesi, bir başlangıç noktası sayılabilirdi. Ama sonraki olaylar, tesadüflere bağlı olarak gelişti.

O gün durakta, sıska omuzlarından sarkan, bej renkli bir palto giymiş olan kızla karşılaşmıştı. Palto, ona en az beş-altı beden büyük olmasına rağmen etekleri kısaydı. Baklava desenli erkek çoraplarının açık bıraktığı yerden çıplak eti görünüyordu. Durak kalabalıktı. "Paran var mı" ağzından düşmeyen sigarasıyla işbaşındaydı, bankta oturmuş, bıkip usanmadan aynı sözcükleri tekrarlıyordu. İkisini bir arada görünce, kızın otobüse bineceği aklına gelmediğinden, biraz oyalanıp, konuşmalarını beklemişti. Kız otobüse atlayınca, hiç düşünmeden ardından bindi. Otobüsün nereye gittiğine bile doğru dürüst bakmamıştı.

Öğlen saatleriydi, otobüs kalabalıktı. Duraklarda inenler ol-

dukça, kızın da inmiş olabileceğinden endişeleniyordu. Otobüs boşalıp, çevresini biraz olsun görebilir hale geldiğinde, kızın en öndeki koltuklardan birinde, cam kenarında oturduğunu gördü, onun iki sıra arkasındaki boş koltuğa ilişti. Kızın çaprazındaydı, başına sardığı eski yün atkıdan fırlamış kirli saçlarını, hep aynı ağlamaklı ifadenin yerleşip kaldığı yüzünü görebiliyordu. Otobüs Tarlabası'ndan geçiyordu. Gece işçilerinin, Doğu'da boşaltılan ve yakılan köylerden kaçan Kürt göçmenlerin sığındığı arka sokaklarda birbirine dayanmış küçük, bakımsız apartmanlar vardı; eski semtin korunması gereken tarihi binalarının büyük bölümü belediye tarafından çoktan yıkılmıştı.

Caddede, bakkalla büfe arası bir dükkânın önünde, daha sakal tıraşını olmamış bir travesti, anasının kucağındaki esmer küçük kızın yanağını şefkatle okşuyordu. Kocaman çıplak ayaklarındaki koyu kırmızı ojeler uzaktan bile seçiliyordu. Gecedен kalma alkolikler, uyuşturucu müptelaları, onlara aldırmadan geçen arabaların altında ezilmemek için sarsak sarsak kaçıyorlardı. Kız camdan bakıyordu, bütün bunları izleyip izlemediği, olan bitenin ayır-dına varıp varmadığı kuşkuluydu.

Görülebileceği endişesiyle, oturduğu yerden kalkıp, otobüsün arkasında ayakta bekleyenlerin arasına karıştı. Yüzünü cama dönerek gizlendi. Otobüs Perşembe Pazarı'nı geçip Eminönü'ne yönelmişti. Son durağa geldiklerinde, kızın, hemen inmezse otobüste kalacakmış gibi önündekileri itip kakarak arka kapıya yaklaştığını gördü. Otobüsten inince, ayak bastığı yerde bir-iki dakika hiç kımıldamadan durdu. Arkasından inenler, kocaman paltonun içinde korkuluğu andıran bedenine çarpıyor, hatta söylenerek sırtından itekliyorlardı. Ama o, hiçbir şeyin farkında değildi, yerinden kımıldamıyordu. Sonra, uzun uzun düşünüp de hatırlamaya çalıştığı buymuş gibi, saçlarının orasından burasından fırladığı yün atkayı çıkarıp dikkatle yeniden başına sardı ve Haliç kıyısı boyunca uzanan caddeye yöneldi. Şimdi kız önde, o arkada sahili izleyerek yürüyorlardı.

Hava çok soğuktu. Arabalar, çamurlu birikintileri sağa sola sıçratarak caddeden hızla geçip gidiyorlardı. On-on beş metre ar-
dında kalmaya dikkat ederek kızı izliyordu. Ne yaptığına, niye
burada olduğuna, neden kızı takip ettiğine dair belirsiz fikirler
uçuyordu zihninde. Zaman zaman bahçedeki evin, eğri büğrü
ağaçların hayali gözlerinin önüne geliyor, adamın haykırışı onca
yolu katetmişçesine kendisine kadar ulaşıyordu: "Allah belanızı
versin," diye bağırıyordu adam. Sözcükler, rüzgâra karışıp sonsuz
sayıda sese parçalanıyordu.

Kız denizden gelen esintiden korunmak için, caddenin bir di-
zi köhne dükkânın, balık lokantalarının yıkık surlar ve eski bina-
lar arasına sığıştığı karşı kıyısına geçince, onu izledi. Dükkânlar
açıktı. Karanlık, kuytu karınlarında hayaletimsi gölgeler seçili-
yordu ara sıra. Burnuna gaz ve kömür kokuları geliyordu. Çok ya-
kınlarda bir sac levhanın dövüldüğünü duyuyordu. Ağır çekiç se-
si, tekinsiz bir şeyleri haber veriyormuş gibi manidar bir ahenkle
yeri göğü inletiyordu. Günün bu vaktinde tül perdelerin ardında
cansız görünen lokantaların, kirli sarı ışığın aydınlattığı düşkün
kahvelerin önünden geçiyorlardı.

Gülünç paltosu, çıplak dizlerini açıkta bırakan erkek çorapla-
rıyla sarsılarak ilerlemekte olan kızın ardı sıra, onu gözden yitir-
mekten başka kaygı duymadan yürüyordu. Rüzgâr, sıkı sıkı sarın-
dığı şalın arasından girip, etini bıçak gibi kesiyordu. Hissettiği bu
hafif sızıydı yalnızca...

Epeyce yürüdükten sonra Balat'ın arka sokaklarından yokuş yu-
karı çıkmaya başladılar. Sokaklar tanıdıktı, evleri, buralarda bir
zamanlar oturmuş, sonra evlerini terk etmek zorunda kalmış in-
sanların hikâyelerini anımsıyordu. Ama bu titrek, soluk, hatta za-
vallı gölgeyi izlerken her şey onun gibi soluyor, neredeyse ezbere
bildiği sokaklar gibi düşünceleri de silinip gidiyordu.

Kız bir süre sonra, onun daha önce hiç geçmediği sokaklara
saptı, sanki tek bir adımını başka yöne doğru atsa, yolunu kaybe-

decekmişçesine, titizlenerek yürüyordu. Çekiç sesi çoktan kesilmişti. Şimdi ezan sesi, onları zamandan esirgemek istermiş gibi, eski sokakları hırçınca sarıp sarmalıyordu. Yavuz Selim Camii biraz gerideydi. Caminin avlusundan şehri seyretmek geçti bir an aklından, ama vazgeçti. Kızın izini kaybedebilirdi.

Kız, her adımını ölçüp biçerek üç katlı küçük bir apartmanın önüne geldi, bir-iki saniye kapıda dikilip, kayboldu. Biraz oyalandıktan sonra, kızın ardından apartmana girdi. İçeride, apartman kapısına dayanmış derisi yırtık, küçük bir yazıhane koltuğunda ufak tefek sakallı bir adam oturuyordu. Koyu kahverengi saçlarında tek ak tel olmamasına rağmen epey yaşlı olduğu belliydi. Pantolonunun paçalarını elde örülmüş kalın, beyaz yün çoraplarının içine sokmuştu.

Adamın önünde bir an duraladı, başı gözü iyice sarılı olduğu halde, tir tir titriyordu. Adam halden anladığını gösterir tarzda başını sallayıp, eliyle aşağı inen merdivenleri gösterdi. Apartman boşluğu irili ufaklı onlarca ayakkabıyla doluydu, kızın eski, boyasız mokasenlerini ilk bakışta gördü. Erkek ayakkabılarıydı bunlar. Kilimle örtülmüş dik, uzun merdivenden usulca inmeye başladı. Taş basamaklar buz gibiydi, giydiği kalın çoraplara rağmen ayakları üşüyordu. Aşağıda, merdivenin son bulduğu küçük alana açılan odanın kapısından yerde oturan kadınlar görünüyordu. Bilmediği bir duanın tekdüze mırıltıları, yeni gelenlere yol göstermek istercesine yukarıya dek uzanıyordu. Merdivenleri inerken aklından geri dönmeyi, uzaklaşmayı, kaçıp gitmeyi geçirdi. Ama bu duyguların hiçbiri peşine takılacağı kadar güçlü değildi...

Odada otuzdan fazla kadın vardı. Yerdeki kilimlerin üstüne, beşer-altışar kişilik sıralar halinde dizilmişlerdi. Yüzleri karşılarındaki boş beyaz duvara, duvarın dibine konmuş kerevette yüksek sesle dua okuyan şişmanca kadına dönüktü. Dua okuyan kadın kendisini fark ettiyse bile bunu belli etmemişti. Kız orta sıralarda,

en köşede oturuyordu, diğer kadınların yaptığı gibi, eteğini bacaklarını örtecek şekilde sarmış, paltosunu battaniye gibi altlarından sıkıştırmıştı. Avuçlarını tıpkı dilenirken yaptığı gibi ürkekçe açmıştı, başındaki yün atkı gösterdiği tüm özene rağmen kaymıştı, yüzünün bir kısmını örten saçlarının ardından belirsiz şeyler mırıldanan dudakları görünüyordu. Herkes gibi o da, geniş, akça pakça yüzünü beyaz bir yemeninin çevrelediği kadını dinliyor, söylediklerini huşu içinde tekrarlıyordu. Kadın arada bir kendinden geçer gibi oluyor, gözlerini kapatıyor, başındaki tülbinden ucuyla ağzının kenarlarını siliyor, nefessiz kalıyormuş gibi iç çekiyordu. Dinleyenler arasında sessizce ağlayanlar vardı. Hıçkırıklar, dualara, fısıltılara, nefeslere, ah'lara karışıp eşyasız, soğuk odanın bomboş, beyaz duvarlarında dağılıyordu.

Kız, duyduğu şeylere yetişmek istercesine telaşla dudaklarını kıpırdatıyordu. İliştiği yerden kızın sesini duymaya çalışıyordu ama buna olanak yoktu. Bu çabadan vazgeçtiğinde, iki avucunu da dua eder gibi bilinçsizce –belki fark edilmemek kaygısıyla– dizlerinin üstünde tutmakta olduğunu fark etti. Hareketsiz, ölü ellerdi bunlar. Kızın ellerine benziyorlardı. O an, buz gibi soğuk taş zeminin canını yaktığını ayırımsadı. Neredeyse gayret sarf ederek avuçlarını kapadı. Başındaki yün şalı yokladı. Oturduğu yerden yavaşça kalkıp, görülmeyi göze alarak, kızın iyice yakınına sokuldu. Kız bütün dikkatini duaya vermiş, kadının ritim tutturmaktan başka kaygısı yokmuşçasına alçalıp yükselen sesine eşlik etmekte, ses yükseldiğinde hafifçe irkilmekteydi. Kadını dinlerken tek bir sözcüğü kaçırmamak gayretiyle kaşlarını çatıyor, kimi kez elleriyle üşüyen bacaklarını ovuşturuyor, sonra suç işlemiş bir çocuk gibi, telaşla avuçlarını açıyordu. Yeniden duaya başladığında sesini, ara vermesini telafi etmek istercesine yükseltiyordu. Böylece ilk kez, kızın ne çocuğunkine, ne kadınınkine benzeyen, insansı tınısını çoktan kaybetmiş sesini, bir duanın ona bütünüyle yabancı sözcüklerinin biçimine girmiş olarak duydu...

Kış sürüyordu. Sokağa çıktığında, markete giden, şık arabalarına inip binen, köpeklerini gezdiren iyi giyimli insanlarla karşılaş-
ıyor, zaman zaman birlerinin Şube'yi sorduklarını duyuyordu. Kız
pek görmüyordu; ama evde olduğunu biliyordu. Kızın geri dön-
mediğine, evdeki adamın olan bitenden haberdarmış gibi, kız
orada bırakıp geldiği için kendisini suçlayacağına dair karabasan-
lar geride kalmıştı.

O gün, dualar ve hıçkırıklarla sarsılmakta olan basık odayı
usulca terk etmişti. Kapının önünde duran ufak tefek adam ona bir
şey sormamış, yalnızca, gözleriyle –belki de yardımcı olmak ni-
yetiyle– ayakkabılarını işaret etmişti. Hepsi eski püskü, bazıları
yırtık kadın ayakkabılarının yanında, kendininkiler duruyordu,
yeni aldığı botlardı bunlar, iyi cins deriden yapılmışlardı, senenin
modasına uygundular. Botları telaşla ayağına geçirmiş, kızın mo-
kasenlerine, sanki kendine ait bir eşyayı orada bırakıyormuş gibi
rahatsızlık duyarak göz atıp, apar topar apartmandan çıkıp, eve
dönmüştü.

Sonraki günler suçluluk duygusuyla kendini yiyip bitirerek
geçmişti. Evden, kızın çığlığını duyduğunda, deliler gibi sevin-
mişti. Böyle bir sese nasıl sevinebildiği konusunda kendine eziyet
etmemekte kararlıydı.

Kış her senekinden daha yumuşak geçmesine rağmen hava
soğuktu, rüzgâr kimi kez ağaçları kökünden söküp atacak kadar
şiddetli esiyordu. Mahalledeki tek değişiklik "Paran var mı"day-
dı. Yakın bir zamanda duraktan geçerken, meczubun ısrarlı söz-
cüklerinden bıkmış iyi giyimli bir kadının, ona, "Napıcan, parayı,
boş ver parayı" dediğini duymuştu. Başını kahverengiden mora
dönmüş bir örtüyle sıkı sıkıya sarmış "Paran var mı", sözcüğün ilk
hecesini uzatıp, son hecede ayaklarını tepinircesine yere vurarak,
eğitim görmüş birinin sesiyle, öfkeyle yanıt vermişti: "Açım!.."

Küçük evde hayat eskisi gibi devam ediyordu. Kız çığlık atı-
yor; adam o tumturaklı edayla bağıırıyordu: "Allah Belanızı Ver-
sin!" Evin bacasından yükselen duman her gün kendi camlarından

girip edepsizce etrafı kolaçan ediyordu. Akordeoncu havalar soğduğundan beri görünmüyordu. Çalışma odasının penceresinden bahçedeki çıplak ağaçlara, dalaşan köpeklere, duvar boyunca mevzilenmiş çalılara bakmaya devam ediyordu. Geceleri evi göz-lüyor, seslere eskisi gibi kulak veriyordu.

Veremli

Hatice'ye

YILLARDIR BİLDİĞİM o eski muhallebicinin kapısından girerken kendimi kısa fakat keyifli bir buluşmaya hazırlamıştım. Sevdiğim bir arkadaşım ile yarım saat sohbet edip kitap alışverişi yapacak, işime gücüne dönecektim.

Eskiye dayanan arkadaşlığımız, hepimizi öğrenciyken yakalayan askeri darbeye kesilmiş, yıllar sonra yeniden karşılaştığımızda ise, birbirimizi sıkboğaz etmeden dostluğumuzu tazelemenin, araya giren zamanı kapatmanın keyfini çıkarır olmuştuk.

Onu içine kapanık, ağırbaşlı bir insan olarak tanıyordum. Özel hayatı, kişisel sorunları konusunda ketumdu. Buna rağmen konuşacak konu bulmakta zorluk çektiğimizi anımsamıyordum.

Muhallebici kalabalıktı. Masaya konup kalkan çatalların bıçakların tabakların, karıştırılan çayların sesi, bölük pörçük konuşmalar, gülüşler, işlemeli yüksek tavanda yankılanıyor, iştah açıcı kokular birbirine karışıyordu. Duvarları boydan boya kateden taklit altın varak aynalardan sohbet eden, bir şeyler atıştıran insanların, günlük dertlerin, bildik dünyaların görüntüsü yansımaktaydı.

Henüz ilk çaylarımızı bile bitirmemiştik ki, muhallebicinin evcen havasına sızan tuhaf, tekinsiz bir şeylerin etrafımızı yavaş yavaş kuşattığını duyumsadım.

Buna önemsiz gibi görünen birkaç kelimenin neden olduğu-

nu, tehlike anlarına özgü, o neredeyse insani olmayan yarı-bilinçle sezinledim.

Olağanüstü hikâyelerin ağızdan kaçmış gibi, alelade şeylerden söz ediliyormuşçasına, hazırlık yapılmadan hayat bulduğuna sıkça tanık olduğumdan, arkadaşım, elinde tuttuğu çay bardağının sağını solunu inceleyerek sözlerini sürdürürken titremekten kendimi alamıyordum.

İfadesindeki tedirginliğe, aklından geçenleri anlatıp anlatmama konusundaki gidip gelmelere daha ender gördüğüm, fakat henüz adlandıramadığım bir duygu eşlik ediyordu. Eğer yanılmıyorsa her adımını dikkatle atan bu temkinli adamın başına kendisine de garip gelen bir şey gelmişti. Ama ne?..

Üniversite yıllarından sonraki uzun kopuş dönemimiz dışında gözleyebildiğim kadarıyla, hayatı ilginç olayların yer edinemeyeceği kadar düzenliydi. Arkadaş çevremizde gerçekçi, akılcı tutumuyla tanınırdı ve kimilerini sinirlendirecek kadar ısrarlıydı tutumunda.

Şimdi anlattıklarını dinlerken, yüzümdeki en ufak ilgi belirtisinin onu teşvik etmek yerine susturacağını bildiğimden, iyice kayıtsız, dalgın bir ifade takınmaya çalışıyorum.

Anlattığı hikâyeye annesiyle ilgiliydi. Onu çok küçükken kaybetmişti. Babası yeniden evlenmiş, kendisine gözü gibi bakan, üvey anne gadrine uğramaması için adeta kartal kesilen babaannesinin ve hüznü bir gayretle kendisine yeni kardeşler veren babasının himayesinde şımartılarak büyümüştü.

Aklı biraz erdiğinde, anne yoksunluğunun büyük bir üzüntüyle farkına vardı. Hayal meyal konuşmalardan anladı ki onun da bir annesi vardı ve üstelik yakınlarda bir yerde yaşamaktaydı. Onun anlamayacağını düşünen babaannesi sırdaşı olan komşusuyla dertleşirken öğrenmişti bunu.

Sonra, hayal meyal hatırladığı birkaç ziyaret yapmışlardı. Aca- ba kendi ısrarı üzerine mi? Bunu anımsamıyordu. Ona çok uzaktan

bir kadın mı göstermişlerdi? Zihninde annesi olan bu kadına ait en ufak bir iz bile yoktu.

Ama çoktan ölmesi gerektiği halde yaşayan kadından, ailenin başına gelmiş bir illet gibi söz ediliyordu. Annesi veremdi.

Veremli, verem olmakla kalmayıp, bir türlü ölemediği için de aileye karşı ikinci bir suç işlemişti. Yaşadığı her an, terk edilmesinin ve çocuğundan koparılmasının haksızlığını ortaya koyuyordu. Sanki o da sırf bu yüzden ölüp gitmiyordu. Ölmesi için kimsenin adaklar adadığı falan yoktu, ama yaşaması herkese yönelik bir it-ham halini almıştı. Kendisinin de ne var, ne de yok olan bu veremli kadını için için suçladığını anımsıyordu.

Babanne, ailenin biricik erkek çocuğunun böyle bir anneden doğduğunun unutulması görevini sanki hastalığa savaş açmış gibi cansiperane üstlenmişti o yıllarda. Veremli kadının izi, ortaya çıktığında bütün aileyi utandıracak bir sır gibi gizlenmişti.

Aslında Veremli'den arta kalan tek şey kendisiydi. Bir süre sonra yalnızca erkek çocuk olduğu için annesinden ayrı tutulduğunun, kız çocuk olsa annesiyle birlikte gönderilebileceğinin bilincine erdi. Sonra bir erkek kardeşi daha oldu. Tek erkek olma sıfatını yitirdi. Yine de en büyük erkek çocuktı. Üstelik hayatta kalabilecek kadar güçlüydü; yeni doğan ve pek de yaşayacak gibi görünmeyen o cılız bebekle karşılaştırıldığında.

Belki de ilk kez, anne özlemiyle yer değiştiren, bir ödül gibi onun yerini alan bu ayrıcalıklı konumdan içten içe memnun olduğunu duyumsuyordu.

Veremli kadını görmek isteyip istemediğini bilmiyordu. Yeni annesini hiçbir zaman benimseyememişti. Onu bir sütanne emzir-mişti. Evlerinin hemen yakınlarında oturan bu kadıncağız da o da-ha dört yaşındayken ölüp gitmişti. Babannesini anne bilmiş, ancak bu sert mizaçlı kadın, bütün gayretine rağmen ona anne şefka-ti gösterememişti. Veremli kadını, ne anne yerine koyabiliyor ne de onu özleyebiliyordu.

Ne var ki, artık varlığından haberdardı ve bu solgun hayali aklından çıkarıp atması mümkün değildi.

Bir gün veremli kadın aniden öldü. Annesini tamamen kaybettiğini yine babaannesinin komşusuyla isim vermeden yaptığı konuşmadan öğrendi.

Anlamayacağı ya da dinlemediği düşüncesiyle, Hüseyin'in Fatma öldü demişlerdi, kadını çoktan toprak olmuş babasının adıyla anarak; bu konuşmaya eşlik eden gönül ferahlığı gözünden kaçmamıştı. Ancak onu asıl şaşırtan kendi duyduğu rahatlamaydı.

Belki de annesinin ölümünü gizliden gizliye beklemekte olduğunun farkına varmıştı. Sokağa kaçtı. Tek başına uzun süre ağladı. Annesinin ölümünden böylesi bir rahatlama edasıyla söz edilmesi dokunmuştu ona belki. Yanında olmasa bile, o annesiydi. Hiç tanımadığı bu kadını kaybettiği için üzülmüştü. Döktüğü onca gözyaşının nedeni, annesi ölen çocuğun ağlaması gerektiğine dair belli belirsiz bir fikir de olabilirdi. Aslında kendisi için ağlamış olmalıydı; böyle anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir duruma sokulduğu için...

Çevremizdeki uğultu artmıştı. Annesinin ardından neden ağladığını samimiyetle anlatma isteği, olanları akla uygun bir biçimde izah etme kaygısıyla birleşince, sözleri, bu hüznü olaya hiç yakışmayan rahatsız edici bir nitelik kazanmıştı.

Garsonun masaya bırakıverdiği çaylar, bu tuhaf atmosferi bir anda dağıttı; çocuğundan koparılan veremli annenin ve küçük oğlanın kederi, kelimelere ihtiyaç duymaksızın her şeyi sarıp sarmaladı.

Sonra, araya zaman girmişti. Üniversiteyi başkentte okudu, üniversiteli olmanın doğal bir gereği imiş gibi siyasi faaliyetlere ka-

tıldı. Ancak yakın arkadaşları gibi başını derde sokmadan okulu bitirmeyi başardı. Böyle bir şeyi istemiş ya da hesaplamış da değildi. Yalnızca işler iyice hızlanmadan mezun olmuştu. Okulu bitirir bitirmez devlet dairesinde işe girdi, evlendi.

Tam o sıralar ülkede üçüncü kez askeri darbe oldu. Televizyon ekranları yakalanan, gözaltına alınan, asılan ya da vurularak öldürülen gençlere dair görüntülerden geçilmiyordu. Bunların arasında tanıdıkları, hatta yakın arkadaşları da vardı.

Fırtına, ona pek zarar vermeksizin yanından geçip gitmişti. Böylece, birlikte eylemlere, toplantılara katıldıkları binlerce genç, hapiste ya da ölmüşken o iş hayatında ilerlemeye başladı.

Vicdan sahibi, iyi bir insandı, kimseden elini çekmedi, ama ilişkilerini ölçülü tuttu. Kariyerinde adım adım yükseldi. Dürüst bir adam, iş arkadaşlarının güven ve hayranlık duydukları bir meslektaş, iyi bir koca ve babaydı.

İş hayatının ortalarında artık iyice rahatlamıştı. İyi bir mevki-deydi. Çalıştığı devlet kurumunda sık sık hükümetle çatışmak zorunda kalsa da, yeri sağlam görünüyordu. Temkinli bir insandı. Görüşlerini söyler, bulguları ortaya koyar, ancak sonuçları konusunda ısrarlı olmazdı.

Çocukların okulunun, geçim telaşının, yoğun iş yaşamının yön verdiği uzun yıllar boyunca, tatillerde, karısı ve çocuklarını da alarak, babasını ziyaret etmek için doğduğu köye gitmeyi âdet edinmişti.

Zamanla küçük bir kasabaya dönüşen bu sakin köşedeki baba ocağına yapılan ziyaretler, oralarda yaşayan hısımlarını görme fırsatı da yaratıyordu. Bütün akrabaları tarafından seviliyor, el üstünde tutuluyor, başarıya ulaşmış bir bürokratin hakkı addedilen saygıyı görüyordu. Akrabalarının dertlerini dinliyor, gençleri işe yerleştiriyor, herkese sahip çıkmaya çalışıyordu.

Yine böyle ziyaretlerinden birinde, gece babasıyla karşılıklı rakı içerlerken, ağzından adeta istemdişi olarak "Baba neden böyle oldu," sözleri dökülüyordu. Onu şaşırtan, babasının "neden böyle oldu" sorusunun annesiyle ilgili olduğunu, bir an bile tereddüte

kapılmadan anlamış olmasıydı. Sanki yaşlı adam, ömrü boyunca bu soruyu beklemişti.

Avluda mavi ve beyaz yaseminlerin sardığı çardağın altında oturuyorlardı. Gece ilerlemişti. Gökyüzünü güzel bir ay süslüyordu. Çardağın şurasından burasından çıkan mis kokulu sarmaşıklar sofranın üzerine, hatta tabakların içine kadar uzanıyorlardı. Bahçeden çeşitli böceklerin sesleri geliyordu. Hayat, ölü kadının imgesini boğmak istercesine havadan, sudan, topraktan fışkırıyor ve doğa bütün gücüyle bu tatlı geceye, güzel sofraya düşen kara lekeyi silmeye uğraşıyordu.

Babası bir halk adamıydı. Sade kelimelerle süslemeden konuşmuştu. Karısını doktora götürmüştü. Zaten askere gitmeden hemen önce evlenmişti, kızla. Kendince en akla uygun yolu izlemişti. Ona karılık, çocuğa da analık edemeyecek olan kadını, para dökerek tedavi ettirmek değil, Veremli'den kurtulmaktı bu yol...

Doktor, tedavinin çok uzun süreceğini, çok masraflı olduğunu ve çocuğun mutlaka annesinden ayrılması gerektiğini söylemişti. Veremli –on sekizinde bile yoktu– evine geri yollanmıştı.

Ancak o gece, yaşlı adamı da hayrete düşüren bir şey oldu. Oğluyla karşılıklı rakı içerlerken, çoktan silinip gittiğini sandığı pejmürde bir anı parçası, yıllar öncesinden sükün etti. Arkadaşının, okumamış bu halk adamında özellikle etkileyici bulduğu bir belagatle, zihnine dolan bu anıyı oğluna anlattı: Önüm karanlık, arkam karanlık –veremli kadın arabanın arkasında oturuyordu– öyle döndüm köye...

Gece, ıssız köy yolunda at arabasının tekerlekleri, canı yanan, çaresiz bir yaratık gibi iç parçalayıcı feryatlarla sürükleniyordu. Arabanın arkasında artık kendi gözündeki de işe yaramaz bir eşyaya dönüşmüş olan Veremli, yarısı boş eski bir çuval gibi sarsılmaktaydı.

Köye döndükten sonra bildik kurallar işlemiş olmalıydı. Eş dost, yapılması gerekeni, akla uygun olanı bulmakta toy delikanlıya yardımcı olmuşlardı. Ömrünü vicdan azabıyla geçirmemişti. Hemen başka bir kadınla evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuş, onları büyütmüş, toprağını işlemişti. Kendine biçilen rolü canla başla yerine getirmeye çalışmıştı. Hiç kimse Veremli'yi bıraktığı için onu suçlamamış, aksine, başına gelen talihsizlik, köyde hatırı sayılan bir adam olmasını sağlamıştı.

Babasını suçlamıyordu. Adamın, oğluna, ona analık edemeyecek Veremli'nin yerine; yeni bir anne kucağı bulduğu için takdir edilmeyi beklediğini de hissetmişti.

Olan biteni, babasının –ve kendisinin– kaderinin kötülüğüne, talihsizliklerine bağlıyordu. Durumu akılcı bir bakışla değerlendirdince, babasını suçlayacak herhangi bir neden bulamıyordu.

Bunları söylerken belli belirsiz bir meydan okuma ve içten bir savunma gayreti sesini tizleştirmişti. Veremli annenin kaderine ilişkin tek bir sözcük bile sarf etmemişti.

Ne var ki, babasıyla yaptığı tamamen tesadüfmüş gibi görünen bu küçük konuşma, çok tuhaf bir şeyin başlangıcı oldu. Veremli'ye ait o zavallı anıda, ortaya çıkmayı bekleyen korkunç bir güç gömülüymüş gibi, at arabasının ardında eski bir çuval gibi sarsılarak kaderine sürüklenen gencecik kadının hayali, zihnine bıçak gibi saplandı. Gün boyunca, yalnız kaldığı her an, bu hayaletimsi görüntü onu kuşatıyor, geceleri karanlıkta ilerleyen tahta arabanın o iç parçalayan tekerlek seslerini duyuyordu. Sinirleri bozulduğunda, sıkıcı, gergin bir toplantıda, bakanlığa gönderdiği büyük sanayicilere ilişkin dosyalar yeniden incelenmesi için geri gönderildiğinde, kulağında tekerlek sesleri beliriveriyordu. Bu sesler öyle gerçektir ki, kimi kez etrafındakileri şaşkınlığa düşürerek en ya-

kındaki pencereye gidiyor; gözleri, vızır vızır arabaların geçtiği işlek caddede, eski at arabasını arıyordu.

Hemen her gece rüyasında karanlıktan gelip, karanlığa giden bir araba görüyordu. Arabanın arkasında kimse yoktu, sürücü yerinde ise babası oturuyordu. Ne var ki, babasına benzemeyen korkunç bir yaratık, bir canavardı bu. Tahta arabaya koşulu çelimsiz atı vahşice kırbaçlıyordu. Kırbaçlara rağmen arabanın temposu değişmiyor, sıska atın çektiği araba, o korkunç tekerlek sesleriyle bitimsiz bir karanlığın içinde ağır ağır ilerliyordu.

Bu rahatsız edici anının rehberliğinde, yaz tatillerinde çoluk çocuk gittikleri kasabada annesinin izini sürmeye başladı.

Çocuğundan ayrılan genç kadın, kocasının evinden atıldıktan sonra babaevine de kabul edilmemiş, ona biraz da mecbur kaldığı için kapısını açan ablasının yanına yerleşmişti. Yakın kasabada oturan ablanın çocuğu yoktu. Bir süre sonra kocası, veremli baldızı yüzünden evi terk etmiş, başka bir kadınla yaşamaya başlamıştı.

Veremli kadın sofraya oturmuyor, evin içinde dolaşmıyordu. Odasında yaşıyordu. Tabağı kaşığı ayrı olmakla kalmıyor, yemeklerini de tek başına yiyordu.

Veremli olduğu hemen çevreye yayıldığından konu komşu ayağını kesmişti. Yan bahçedekiler onu odasının önündeki küçük avluda incir ağacının altında görüyorlardı; ağacın altındaki kilime oturmuş, örgü, dantel gibi bir şeylerle oyalanırken...

Soluk, ince, neredeyse saydam bir teni vardı. Ara sıra başını kaldırıp bomboş gözlerle, çit haline gelmiş kısa bitkilerin ardından kendini gözlediklerini bildiği komşularına göz atıyordu.

Kadının cenazesine ablasından ve birkaç komşudan başka kimse gelmemişti. Oda kireçlendi. Evde hayat eskiye döndü. Ablanın kocası da geri döndü. Bu arada birlikte yaşadığı kadından bir çocuk sahibi olmuştu. Ancak çocuk da, adam da birkaç yıl içinde birbiri ardına ölmüşlerdi.

Abla ise, uzun yıllar o evde tek başına yaşamıştı. Artık hayatta değildi. Arkadaşım, bu dönem zarfında teyzesiyle arada bir görüşmüştü. Ama Veremli'nin konusu hiç açılmamıştı. Annesi hayattayken o eve gittiğini hayal meyal hatırlıyordu. Ne var ki, zihninde en ufak bir anı bile yoktu. Veremli kadından artakalanlar, gündüz uykularına karışan kopuk görüntü parçacıklarıydı; çocukluk kâbusları, insanın ancak unutmayı isteyeceği rahatsız edici bulanık hayaller... Sırlı, yapışkan bir karanlıkta boğulup kalmışlardı; anımsamayı ve özlemi imkânsız kılan bir karanlıkla...

Bir süre sonra babasını rahatsız etmeden, yavaş yavaş sızdırdığı bilgilerle annesinin götürüldüğü hastaneyi öğrendi. Yakınlardaki bir ilçe hastanesiydi bu. Başhekimliğe dilekçeyle müracaatta bulundu. Bir-iki ay içinde neredeyse kırk yıl öncesine ait dosyaları –mesleki alışkanlıkla, bu resmi süreci uzun uzun tarif etmişti– çıkarmayı başardı.

Postayla bürosuna gönderilen maviyle yeşil arası soluk, yırtık pırtık dosyada, kadının muayene bilgileri ve küçük vesikalık bir fotoğraf vardı. Annesinin hiç fotoğrafını görmemişti. Annesiyle babasının düğün fotoğrafı da, eğer o zaman çekildiyse bile, çirkin bir aile sırrı gibi ortadan kaldırılmış olmalıydı. Fotoğrafı aldı, yırtık pırtık hastane evrakı ve röntgenle birlikte annesinden kalan yeğâne anı olarak sahiplendi.

Bunları söylerken, cüzdanını çıkarıp masanın üstüne koyduğunu fark etmiştim. Eski deri cüzdanı muhallebicinin mermer masası üzerinde düz bir çizgi halinde durmadan sağa sola doğru hareket ettiriyordu. Sonra her şeyin yerli yerinde durduğu cüzdanın, çıtçıtlı bir kapakçıkla ayrılmış bölümünden küçük, eski bir vesikalık çıkararak bana doğru itti.

Zayıf, narin genç bir kadındı fotoğrafta görünen. Dudaklarına yakın, incecik burnu uzuncaydı. Dudakları etsiz ve sarkıktı. Göz-

leri ifadesizce bakıyordu. Başörtüsünün arasından görünen bu zayıf yüzde dikkat çekici hiçbir şey yoktu. Sanki fotoğrafın çekildiği anda dünyadan yavaşça silinmeye başlamıştı. Tamamlanmış değil, bitmemiş, henüz oluşum halinde bir yüzdü bu. Konturların belki de kötü çekimden kaynaklanan belirsizliği, aradan geçen zamanın fotoğrafta yarattığı tahribat, yüzü, yerleştirildiği o donuk gri fona karıştırıyor, Veremli'nin çehresi, donuk grinin içinden zaman zaman belirip ortaya çıkmaya çalışıyor, ancak gri sisin içinde dağılıp gidiyordu. Genç bir kadına, bir anneye ait olan bu imge, sanki görülebilir olmak için olağanüstü hüznünlü bir gayret gösteriyor; ama bunu başaramıyordu...

Kim bilir hangi koşullarda çekilmiş bu küçücük vesikalık, genç bir kadının çehresinden çok daha fazlasını, Veremli'nin yaşamak, oğluna kavuşmak için gösterdiği o umutsuz çabayı kaydetmişti.

Yıllar sonra dosyadan çıkan bu küçük fotoğrafın istemdişi olarak kayda aldığı şey, arkadaşımı da etkilemiş olmalıydı. En başta söylediğim gibi çok gerçekçi bir adamdı o. Bu nedenle, annesine re-va görülenin bilimsel olup olmadığını araştırmakla işe başladı.

Evrakı inceleyen doktor arkadaş, biraz ilerlemiş bir tüberkülozdan söz ediyordu. Gerçi eski röntgenden pek bir şey anlaşılamıyordu.

Bu durumda, kadının çocuğundan uzaklaştırılması gerekli bir önlemdi. Çocuğu veremli annenin yanına vermek tehlikeliydi. Süt-le verem mikrobi geçmezdi, ama yüzüne aksırırsa solunum yoluyla bulaşabilirdi. Anne tedavi edilip beslenmesine dikkat edilirse, emzirmesinde sakınca yoktu. Tabii bebek de aşılmalıydı.

İnternette de uzun araştırmalar yaptı. Verem insanlığın en eski hastalıklarından birisiydi. Veremle ilgili bilinen en eski tıbbi kayıt, milattan bin yıl kadar öncesinde yaşamış Çinli bir bilimadamına aitti. Söze burada ara verdi ve yanlış anlamaları engellemek

için ismi muhallebicinin kâğıt peetelerinden birinin üzerine oku-
naklı bir biçimde yazdı: Huang Ti Nei-Ching...

Daha sonra hastalığın belirtileri ilgisini çekmeye başladı. Mikrop
bulaştıktan altı hafta kadar sonra, ilk belirtiler grlyordu. Otuz
sekiz civarında ateş, halsizlik, iştahsızlık, hafif öksürük, bazen ek-
lem ağırsısı...

Çok geçmeden büyük bir şaşkınlık içinde hastalığın bütün be-
lirtilerini taşıdığının farkına vardı.

Hurafelerle işi yoktu. Böyle şeylere ömrü boyunca inanma-
mıştı. Akıl yolundan sapmayan, bilimsel düşünceden taviz verme-
yen birisi olarak, kendine telkinlerde bulunuyordu. Ne var ki, bun-
ların hiçbir etkisi olmadı. Geceleri ateş ve ter içinde uyanıyor, iş-
yerinde odasındaiken, evde karısı ve çocuklarıyla televizyon iz-
lerken, bir veremliye yknresine kesik kesik ksryordu. En
Çok da şiddetli eklem ağrılarından şikyetiydi.

Karısının ve çocuklarının da ısrarıyla, annesinin dosyasını g-
trdğ arkadaşına baştan ayağı muayene oldu. Evet, ciğerde bir
leke vardı; ama bunun nedeni sigaraydı. Doktor onu, sigarayı bı-
rakmasını tembihleyerek uğurladı. Gerçi doktora veremden şp-
helendiğini söyleyememişti.

Belirtiler artarak devam ediyordu. Bu kez tanımadığı bir dok-
tora gitti, verem şüphesiyle tepeden tırnağ muayeneden geçti.
Eline geçen, sigarayı bırakması yönünde yeni bir doktor tavsiye-
siydi. Üstelik bu durum evdekilerin de kulağına gitti. Sigara sağı-
lığındaki belirgin bozulmayı da izah ediyordu. Kafasını meşgul
eden şeyleri konuşmaktan kurtulmuştu. Ancak ailesinin ısrarıyla
sigarayı bırakmak zorunda kaldı.

Yine de öksürükler ve hastalık vehmi bitmek bilmiyordu. Sağ-
lık nedeniyle altı ay izin aldı, eşine hiçbir şey anlatmamıştı. Ka-
dıncağız, olan bitenin bir ölçüde farkındaydı; ancak ne yapacağını
bilemiyordu.

Sonunda, karısının ve çocuklarının da teşvikiyle babasının yaşadığı küçük güney kasabasına gitmeye karar verdi. Aslında, çalıştığı devlet dairesinden izin alırken düşündüğü buydu. Ailesi, dostları, işyerindeki arkadaşları ise bu durumu iş hayatının yarattığı yorgunluk ve gerginliğe yoruyor, şehirden uzaklaşıp dinlenirse sağlığının yerine geleceğini düşünüyorlardı... Karısı da zaman zaman gelip yanında kalabilirdi.

Bu arada, hastalık belirtileri şiddetlenerek sürüyordu. Artık çok yaşlanan babası, sevinçle bağrına bastığı oğlunu, derin bir üzüntüyle izliyordu.

Kendini iyi hissettiği bir gün, annesinin son günlerini geçirdiği yakın kasabaya gidip, konu komşudan bilgi almaya çalıştı.

Yaşlı kadınlar, biraz utanç içinde veremli kızın yapayalnız öldüğünü anımsıyor, durumu o zaman olduğu gibi şimdi de doğal kabul ediyorlardı.

Annesiyle ilgili bir-iki sözcük duymak için iç parçalayan bir gayret gösteren adama ne söyleyeceklerini pek bilemiyorlardı.

Sonunda kimsenin veremli kızla konuşmadığını itiraf etti içlerinden biri... Akıllarında kalan tek şey vardı; avludaki incir ağacının altında günbegün silinen genç kadının uçucu görüntüsü... Onlara kızamıyordu. Kasabalılar ise, çoktan ölmüş bir veremli kadını soran bu öksürüklü, çökkün adamı biraz da tedirginlikle izliyorlardı.

Sonunda genç bir kadın, kaynanasının yanında huzursuzca kıpırdandıktan sonra annesine ait bir çocukluk anısını, tereddüt ederek dile getirdi.

Annesinin anlattığına göre o zamanlar, çocuklar hainlik olsun diye birbirlerini Veremli'nin bahçesine itmekle korkuturlardı. Bazen oğlanlar kızlara, üzerinde sarı-kırmızı lekeler olan bir mendil fırlatırlardı; Veremli'nin mendili... Kızlar çığlıklar atarak kaçışırlardı; mendil kendilerine değmesin diye.

Kocasından ve çocuğundan ayrılmak zorunda kalan, anası ba-

bası tarafından istenmeyen, eniştesinin evden kaçmasına neden olan genç Veremli, küçücük kasabanın durgun nehre benzeyen muhayyilesinde rahatsız edici bir iz bırakmış olmalıydı.

Ne var ki, bu anının ne komşuların, ne de annesinin izini süren adamın gönlünü ferahlatmadığı ortadaydı. Yeni gelin kaynaşmasından bir çimdik yedi. Arkadaşım, oradan ayrılırken kendini onulmaz ölçüde hasta hissediyordu.

Şimdi babasının evinde kendini ateşler içinde düşünerek yatıyor, kesik kesik öksürüyordu. Eklem ağrıları öyle şiddetlenmişti ki, iki büklüm yürüyordu.

Yaşlı adam oğlunun haline kahrolduğundan, belki de başka bir nedenle hastalandı. Doktora göre sağlığı yerindeydi. Hastalanması için hiçbir neden yoktu. Daha uzun yıllar yaşayabilirdi. Yattığı yerden karısına, oğlunun düzeliş düzelmediğini soruyor, öksürüklerin ve ağrıların sürdüğünü duyunca iyileşmek için pek gayret göstermiyordu. Oğlu da yataktan kalktığında babasının yanına gidiyor, kesik kesik öksürerek saatlerce başucunda kalıyordu. Yaşlı adam birkaç hafta içinde öldü. Son nefesini verirken oğlu yanındaydı.

Arkadaşım bunları söyledikten sonra susmuştu. Kederli bir ifadeyle oturuyordu. Söze devam etmek konusunda tereddüt eder gibiydi. Annesinin fotoğrafını evirip çevirerek, uzun süre sessiz kaldı.

Anlattığı şeyler, kopuş yıllarımızda olup bitmiş olmalıydı. Onu tanıdığımdan beri ne hastalandığını ne de öksürdüğünü görmüştüm. Şimdi, anlattığı şeylerden duyduğu üzüntüyle sararan yüzü bile sağlıklı görünümünü bozamamıştı. Fotoğrafı yeniden cüzdanına koyarken, düşüncelerimi okumuş gibi sessizliğini bozdu. Babasının ölümünden sonra öksürük, yalancı ateş ve eklem ağrıları bıçak gibi kesilmişti. Onu asıl üzen, babasının, son nefesini vermeden, dehşet dolu bir anda; öksürüklü, hasta oğlunun göz-

lerinde veremli kadının silik çehresini gördüğünden emin olmasıydı.

Baba-oğulun yalnız olduğu odadan gelen o kısacık fakat tüyler ürpertici feryat ise, daha uzun yıllar yaşamayı bekleyen adamın, canını teslim ederken duyduğu şaşkınlık ve korkunun ifadesi olarak yorumlanmış olmalıydı.

Ziyaret

GULÎZER, yere oturmuş, önüne hırkaların, gömleklerin, yemenilerin düzgünce üst üste dizildiği kumaş bohçayı açmış, karıştırıyordu. Vakit öğlendi. Çiçekli koyu renk perdelerin ardında sanki gizlice yas tutan karanlık odada, kilimin üzerinde bağdaş kurmuştu.

Güneş, çiçekli perdeyle iyice eski tüllerin arasından sızıyor, tülün desenlerini sedire örtülmüş koyu yeşil örtünün üstüne yansıtıyordu.

Onun tam karşısına konmuş diğer sedir, duvara bitişikti. Gölge, diğerinin eşi koyu yeşil kumaşı koyulaştırmıştı. Örtünün altından, yorganın parlak pembesi görünüyordu.

Gulîzer, bohçadan çıkardıklarını tek tek eline alıyor, uzun uzun inceliyor, gömleklerin yakasını, yemenilerin çitilemiş oylarını düzeltiyor tekrar yerine koyuyordu.

Pantolonları, kenarını pembe iplikle oyaladığı fanilaları bir bir elden geçiriyordu. Acele etmeden yapıyordu bu işi, törendeymiş gibi, yavaşça, incitmekten çekinerek, okşarcasına tutuyordu onları...

Gözü duvara bitişik sedirin yeşil örtüsüne, örtünün altından görünen yorganın pembesine takıldı. Sedirin kederli, kimsesiz haline uymayan, odanın yasıyla alay eden, yakışsız bir renkti bu. Kalkıp örtünün altına sokuşturmayı düşündü. Ama kalkamadı, hamle ettiyse de gerisin geriye çökercesine oturdu. Dikkatini yeniden bohçaya verdi. Aynı törensi edayla, eşyaları elden geçirmeyi sürdürdü.

Eline mavi desenli al bir kazak geçince durdu. Kazağı evirip çevirmeye başladı. Kızı kazağın mavi desenlerini beğenmemiş, özene bezene attığı ilmeklere, elinde şişler günlerce bu örneği çıkartmak için uğraşmasına aldırmadan kazağı sırtına bir kez bile giymemişti.

Bu kazak sanki onun kırk yıllık yoldaşı imiş, bir o anlıyor dertlerini... Sıkı sıkı kucakladı kazağı, yeniden önüne koydu. Kızının beğenip de giymediği bu kazak dışında kimi kimsesi kalmadı.

"Var mı diyeceğin al kazak!"

Yerinde dönüp kazağı sedirin üstüne yaydı, kollarını iki yana doğru iyice açtı, kırmızı yünün üstündeki koyu mavi çizgileri parmağıyla yol yol izledi, kazağı uzun uzun okşarcasına düzeltti, sonra kollarını ön tarafta çaprazladı. Sonra yaptığı şeyi ölenlerin kollarını göğüste kavuşturmalarına benzetti. İrkilerek, başını geriye attı, derin derin soluyarak dişlerinin arasından mırıldandı:

"Allah korusun!"

Bozdu, kolları yeniden açtı. Eli ayağı kesildi birden, halsizce döşeğin üstüne serdi kazağı, yeniden okşayarak iyice düzledi. Gözlerini kazağa dikip oturdu. Bir zaman sessizce kazağı seyrettikten sonra yeniden seslendi.

"Diyeceğin varsa, de; yarın göreceğim kuzumu, derim kulağına..."

Kazaktan ses gelmesini bekledi. Gözlerinden yağmur gibi yaş akıtmaya başladı. Ağlarken ses çıkarmamaya çalışıyor. Sanki kızı duyacak da, niye ağlıyorsun diye soracak. Suç işlemiş gibi, söylememesi gereken bir şeyi söylemiş gibi, ağzını eliyle sıkı sıkı kapıyor...

Yemenisini çıkarıp gözlerini, yanaklarını sildi, iki eliyle yü-

zünü sıvazlayıp, başını yeniden bağladı, iyice sıktı. Son derin bir nefesle, iç çekmeyle durulup sakinledi.

Al kazağın üstüne mavi, mavinin yetmediği yerde eski bir kaktan söktüğü yeşil yünle işlediği örneğe "gelin kız" diyorlarmış. Bir hemşire hanım vardı, uzak bir şehirden gelmişti buraya; ne diyorlardı unutmuştu o şehre. Bir garip söylemesi vardı... Sağ olsun! Öğretivermişti; örgü deyip geçme, bir zor ki yapması, nasıl etti, tuttu becerdi...

Ama giymedi kız, hele adını duyunca hiç istemedi.

Arada bir laf atıyor kazağa...

"Konuşmayacan mı? Bir şeycik demeyecen mi? Dilsiz mi oldun?"

Bir süre oturdu. Dudakları kıpırdanıyor, kendi kendine sessizce bir şeyler mırıldanıyor, aklı karışmış gibi alnını ovuşturuyor...

Yemenisini ardı ardına birkaç kez bağlayıp yeniden çözdü. Bir kez daha sanki güç almak istiyormuş gibi iyice sıktıktan sonra, yeniden kazağa baktı, eli ayağı birden çözüldü, bedeni kam-burlaştı. Kazağı sanki tarıyormuş gibi uzun uzun düzeltip, kollarını az önce yaptığı gibi önünde, birbirinin üstüne kavuşturdu. Acı acı yaşlar geliyor yine gözünden, kazağın üstüne akıyor. Kazağı ellerini sürte sürte kurulamaya çalıştı. Öylecene, bozmadan bohçaya yerleştirdi. Kaykıldı yerinde, oturamaz oldu, bu kez sesli sesli ağlamalar, sızlamalar içinde sedire doğru süründü, döşegin üstüne kıvrılıp kaldı.

Yatağın içine girse, biraz uyusa, başını yastığa koyduğunda birazcık uyuyabilse, ama nafile... Gulîzer, bir süre kımıldamadan yattı. Doğruldu, sedirin altına doğru eğilip plastik bir çamaşır sepetini çekip çıkardı. Yataktan inmeden, uzanıp bohçayı sepetin içine

koydu. Sepeti sedirin altına sürmeye çalıştı, beceremedi; vazgeçti.

Odanın karanlık yanında kendisinininkiyle eş, yeşil örtüyle örtülmüş diğer sedire doğru baktı. Pembe yorgan sanki kendisine inat edermiş gibi bir ucunu göstermeye devam ediyordu. İki yatağın arasında bez kılıfı içinde Kuran-ı Kerim asılıydı; örtülerle aynı yeşil kumaştandı kılıf, üstünde büyük oğlanın eski ceketinin düğmesi vardı.

Yataktan indi, Kuran-ı Kerim'i duvardan indirdi, öpüp başına koydu, döşegin üstünde uzun uzun kılıfı sıvazladı. Sonra içinden gazete kâğıdıyla kaplı bir kitap çıkardı. Açıp anlıyormuş gibi tek tek satırların üstünden parmaklarını geçiriyor. Fısır fısır sesler çıkarıyor. Kaşlarını çatıyor, sanki yazılanları okuyabiliyormuş da anlamakta zorluk çekiyormuş gibi dudaklarını büküyor, bazen ara verip başını odanın tavanına kaldırıyor, dua edermiş gibi dudaklarını hareket ettirmeyi sürdürüyor, yeniden kitaba dönüyor...

Okumaktan bıkınca, tıpkı kazağa yaptığı gibi kitabı da sorgudan geçirmeye başladı. Kitaptan da ses seda çıkmadığını görünce, iteledi eliyle,

"Hepten dilsiz oldunuz."

"Deseniz ya, ne var ki, ne konuşacağız? Benim dilim var da ne oluyor? Bu kuruyası dilim var da ne oluyor!"

"Dilim benim döşegim," der, "içinde ninni dinlediğim, senin bebekken beni kundakladığın o çuval bezi, o kuru paçavra dilim. Ben senin rahmine düşer gibi, ebemin eline düşer gibi, o dilin içine düştüm," der, kız; "Dilim ninemin yasıdır; dedemin kaçakta vurulup düşmesidir. Düştüğü taştır... Kışın aş yerine kaynatmış ottur, dilim..."

Dürttükçe kafasını, "Kız, sen nereden biliyorsun bunları boyu devrilesi," dedikçe, alır anasının elini, yumruğu açar, her bir parmağını bir bir öper, güler, "Rüzgâr fısıldıyor kulağıma," der, "rüzgâr bu sesleri alıp, nice zaman öncesinden taşıyor," der. "Şimdi bu suyun, bu otun, bu çiçeğin ismini söylemezsen büyür mü, yaban-

cı bir isimle serpilir mi çiçek, yabancı bir isimle akar mı su," der; Kesilmez mi, kurumaz mı, solmaz mı?" der.

Kitabı okşadı. Al kazaktan da daha büyük bir şefkatle okşadı.

Kazağı sevmeyen kızı, kitapları sever çünkü. Bu kitabın her sayfasında kızının parmaklarının kokusu var. Evin duvarlarında, tabak çanakta...

O yüzden değil mi? Kitapları ateşe atmak isteyen oğlunun elinden bunu almış, saklamıştı. Bağırmıştı oğlan, "Delirdin mi ana?" demişti. "Biz yanacağımıza, bunlar yansın," demişti. Kitabı yakmasına izin vermedi diye günlerce uğramamıştı eve. Bir tanesini kurtarabilmişti işte. Bir bilse nerede gizlediğini...

Kendi kendine gülümsedi...

Tövbe tövbe...

Kitabı yeniden kılıfa koydu, biraz tereddüt ettikten sonra muzip bir dudak hareketiyle öptü, alnına koydu, duvara astı. Sanki evin içini gözlüyorlarmış gibi sağa sola bakıp, kendinden memnun bir ifadeyle yeşil bez kılıfı bir süre eliyle sıvazladı.

Perdenin altından sızan güneş ışıkları çoktan silinmiş, yatak örtüsünün üstündeki desen kaybolmuştu. Şimdi ucundan pembe yorganın görüldüğü sedir kocaman, karanlık bir tabut gibi görünüyordu...

Hava artık çabuk kararmaya başladı. Sonbahar. Yarın nasıl olacak hava, yağmaz değil mi? Bütün gün açıkta olacaklar, kızlarının, oğullarının yanında. Yaz kış, sıcak soğuk dinler mi analar; yağmur yağmasa bari, hava iyice soğumasa...

Dünden beri, telaşlı bir hazırlık sürüp gidiyordu, birbirine akrababa, tanış olan evlerin her birinde gece ışık yanmıştı. Herkes yalnız değil onun gibi.

Ama ışık yanan her ev şenlikli mi ya! Camdan baktı. Abdul-

kadirlerin evi kıpır kıpır... Misafir var belli, yarın hep birlikte gidecekler ziyarete.

Hangi evde kimin kaldığını biliyordu Gulîzer. Hangi camın ardında neler konuşulduğunu kulağıyla duyuyormuş gibi bir bir biliyordu.

Ne konuşacaklar! Herkes ertesi günü konuşuyor. Kızları, oğulları konuşuyor. Kızları değil, oğulları, bir kız onunki... Nazlı kızı, güzel kızı...

Kapı çalındı. Fatma bir günlüğüne gelmişti köyden. Geliniyle bir tas çorba yollamış; Gulîzer, çaya gelsin demiş. Ama gitmek içinden gelmedi. Çorbayı getiren geline, kızının çeyizinden ayırdığı bir yemeniyi verdi. Kız, "Sağ olasın ana" deyip döndü gitti.

Bu gelin, kızının arkadaşı-yaşıtı değil miydi? Çocukken birlikte koşar dururlardı oraya buraya. Ama kız kimselere benzemezdi ki...

"Diğerlerine benzemez bu kız," derdi, kara dilli kaynanası; "Benzemez, kara kara, inat inat bakar, dağları devirip de başımıza geçiriverecek gibi bakar."

"Okutma," demişlerdi, "okutma bu kızı, okutma evlendir gitsin."

Şimdi ne okumakta nazlı kızı? Hangi kitapları incecik parmaklarını her bir satırda gezdirerek ezberlemekte, fısır fısır?

Anası odaya girince saklayıverir. Bilmez mi şiltenin altına sokuşturduğunu, o kâğıtlarla, yazılarla birlikte?

Ne yazar o kâğıtlarda? Alıp bazen verecek olur, ağabeyine. Dövsün kırsın kolunu bacağına, ateşe atsın o kâğıtları... Sonra vazgeçer.

Ne yazıyor dediğinde dik dik, kara kara bakardı kız. Sanki anası değil de düşmanıymış gibi, çatınca kaşlarını, ağlardı Gulîzer. Niye ağladığını bilmeden ağlardı. Kız ağlamasına da kızardı.

Ağlama!

Bak, çünkü bebe geçmiş öteye akıl veriyor!

Ya Gulîzer niye ağlardı? Çünkü gücü yetmeyeceğini bildirdi kızı tuttuğu yoldan döndürmeye, dahası o konuştuğu kızı susurmaya çalıştığı için, dövdüğü için kendinden utanırdı. Kız konuşmaya başladı mı, bir sızı düşerdi yüreğine, bir düş gelir, gözlerine yerleşirdi. Çok uzak bir elma bahçesinde oturuyorlarmış, şimdi bu kel evde değil, çiçekler arasında oturuyorlarmış, gök mavisi duvarları varmış evin, boydan boya çiçek saksılarının dizildiği merdivenlerden bahçeye inilirmiş. Bir nar varmış elmaların arasında, bir incir varmış. Yerlerde serili bin bir iş dokunmuş, rengârenk kilimlerin üstünde, hep birlikte yer içer, güler söylerlermiş.

Sonra solgun bir gül gelir yerleşir gözlerine, susuz kalmış, boynunu bükmüş. İşte Gulîzer, kızının nasıl edip de bildiğine akıl sır erdiremediği bu solgun gülde taşır bütün anılarını... Her bir derdini o güle döker.

Saddam'ın kimyasalından sonra da çok ağlamıştı. Kız küçüktü daha o zaman. Anası ağlarken, döşeğe dizinin dibine oturmuş, onunla birlikte gözyaşı dökmüştü.

Taa o zaman, gözyaşıyla akıtmış olabilir mi, yüreğindeki zehir gibi acıyı kızıninkine...

O solgun gülün kokusunu bundan mı duyar bu deli kız. Ah, kendi suçu... Kızının şimdi dizinin dibinde olmayışı kendi suçu... Ocaktan kor alıp bassaydı gözlerine de, kızının yanında gözyaşı dökmeseydi!

Kız nereden bilecek bunları, nenesinin anlattığı şeyler bunlar. Ama bilir o karakeçi! Kara inat, hepsini bilir... Bilir, her bir sözü değmiştir bu evin her yerine.

O ağlamasın da kimler ağlasın? Ne kadar ağlasa dövünse yeri!

Ne zaman büyümüştü, nasıl büyümüştü? Beş taneydiler bunlar. İkisi bebeyken biri dört yaşında ölüp gitmişlerdi. Babaları da ciğer hastalığından tez ölüp gitti. Büyük oğlan evin erkeği... Bu

kız çabucak büyümüşü. Analarla, doğru dürüst doyuramadığı, sırtını pek giydiremediği çocukları arasında bir suç ortaklığı olur. Analık, kızlık, oğulluk ortadan kalkar da, başka bir hal gelir yerine. Kızla da öyle olmuştu, akıl erdirdiğinde, bakmaya başlamıştı kara kara gözleriyle. Niye aç olduğunu, niye ayağında bir terlik bile olmadığını, niye kışın sırtına anasının hırkasından başka bir şey giymediğini sorar durur, durmadan, sorar da sorar; insan kendi çocuğunun gözüne bakıp çıldırınverecek gibi olur. Kör olsun da görmesin ister.

Birden büyür yoksulların çocukları, analarının dert ortağı, onları besleyemeyen anaların suç ortağı olurlar. Analarının yerine onlar utanırlar. Utanır, suçlu gibi küçülür, ezilir büzülür evlatlarını yediremeyen, giydiremeyen, yüzlerini güldüremeyen analar. Kız da öyle oldu. Ama büyüyünce, dur hele, bir yiğitlik geldi bunun üstüne! Yüzüne neşe geldi. Sanki bir bildiği var, sanki bir güvendiği var, sanki o incecik kollarının, o narin bedeninin içinde şu Kejë Nine gibi kocamış biri var. Ama susar konuşmaz, sırtını açmaz anasına bile...

Bir gün sessiz sedasız çekip gitti. Bir sarı kâğıda "Ben gidiyorum ana" yazmış. "Beni merak etme" demiş, Ağabeyi alıp yırttı onu da.

"Yasak," dedi. "Bulurlarsa evi başımıza yıkarlar," dedi. "Ne hayvanımızı, ne ağılımızı, ne ocağımızı yerinde koyarlar," dedi.

"Bu ormanları, ormanın tilkisini, kuşunu, geyiğini yaktıkları gibi yakarlar bizi de," dedi. Alıp, paramparça etti kâğıdı, paramparça ettiği yetmezmiş, attı yalağa, yaktı, kül etti. Küllerinin üstüne de su döktü, delikten akıp gitti kızının sözleri... "Ana merak etme" demiş, başka şeyler de demiş. Demiştir mutlaka! Ama hiçbirini hatırlamaz ki Gulîzer...

Evlerde ışıklar kıpır kıpır, bulup buluşturup herkes bir şeyler pişiriyor. Kolay mı? Oğullara, kızlara gidilecek ertesi gün. Her birinin

anası, yoksul da olsa, evladına sevdiği bir şeyler götürmek ister. Kolay mı, hasret giderilecek...

Kendisi ne götürecektir, dermanı yok hamur açmaya; bakkaldan bir paketçik bisküvi aldı.

Dediler ki, "Sen bir şey yapma Gulîzer Ana."

Herkes oğluyla hasret gidermeye gidiyor, bir o, kızını görecektir. Hazırlıklar hep ertesi güne.

Kadının birisi alıp taşıyacak kolunda ötesi yok. Gidemeyen oraya. Her hafta bir gelin girer koluna. Gelinler çok... Bir onunki gelin olamadı.

"Evlenmez bu kız," dediler; "kucağına bebe alıp da oturamaz bu kız, kaynana bakmaz, kocaya boyun eğmez bu kız. Güzelsin, dediklerinde domuz gibi olur bu kız. Güzel değilim ben der, yolar saçını başını..." Sonra dediler ki "Bütün bir tabur, bütün bir tabur üstünden geçmiş senin kızının." Öyle dediler. Sonra çocuklar, kendi hısımları, yeğenleri, "Yalandır," dediler. "O apaktır, tertemizdir, o bizim bacımızdır," dediler. "Ona kimselerin eli değmemiştir, değemez," dediler.

Yarın gördüğünde soracak. Sorabilir mi? Her hafta niyet ediyor sormaya da dili varmıyor. Sorsa cevap alacak mı? "Vaayyy ne geldi başıma!" dese, kızı incinmez mi, gül kızı... Ne geldi başımıza dese, dövünse, yolup atsa saçlarını...

Belki bu hafta sorar. Yalnız kaldıklarında usul usul okşar onu, sorar. Kızım söyle anana der, anadan saklanmaz der. Anan sana feda olsun der. Fısırt fısırt konuşur, duyurmaz kızının sırrını kimseye...

Kimseciklere duyurmadan alır acısını o solgun gülün bittiği bahçeye gömer. O uzak bahçeye... Düşlerindeki o güzelim ağaçların, ağaçlardaki elmaların kokusunu, bir onunla kızının duyabildiği bahçeye...

Demişti ki kızı: "Ana, boz renkte bir gaz kurutmuş oralarda tüm çiçekleri. Fasulye tarlalarından zehir biçmişler Nehir kenarlarında kan, kusmuk içinde bulmuşlar bebekleri. Öyle çokmuş ki ölüler; bunun gibi bin kitaba yazılsa almazmış..."

Fısır fısır konuşacak. Kimse duymasın! Kızını bir yandan okşayacak bir yandan da kulağına eğilip, soracak.

Yalnız değil ki, gelecekler var, oğlunu, kızını, kardeşini, ağabeyini görmek isteyen gelecek, bir başına değil...

Gulîzer bir koca gün kızıyla birlikte olacak. Belki de sormaz. Başka şeylerden konuşur, düğünden dermekten söz açar. Belki o eski bahçeyi anlatır kızına. O eski bahçenin hikâyesini dinlemeyi severdi kız. Bıkmaz hiç, sesini çıkarmadan dinler...

Her hafta ziyarette tekrar tekrar anlatır. O da hiç sesini çıkarmadan dinler anasını. Gulîzer, kulak verir, bir şey diyor mu diye; ama kız susar.

Eyyyy... Yarın pazar yeri gibi olur orası. Çoluk çocuk. Herkes bir şey yapar getirir. Kimi börek yapar, kimi bazlama. Kimisi birkaç paket bisküvi, onların yiyecek içecek neyine... Varsa yoksa oğulları kızları yesin. Analar yemek istemez ki. Varsa yoksa oğulları kızları. Oğulları kızları yemezse, analar yemek yer mi? Yemezler onlar da, yiyemezler, küçükler yer. Ağabeylerinin, ablalarının, babalarının yanında oynarlar, sonra acıktıkça gelir, yiyecek isterler... Çocuk işte ne bilsin, acıktı mı yer. Elllerine ekmeklerini alır bağıra çağıra koştururlar.

Hava kararmıştı. O gece kimde misafir olduğu, ışıkların telaşından belliydi. Gelinlik kız gibi çırpınıp, koşturup duruyordu ışıklar. Gulîzer, gece boyu camın önündeki sedirden perdenin ardından evlerin ışıklarını izlemişti.

Gece boyu defalarca dönüp boş sedirle konuşmuştu.

Bir ara, yatağa uzandı, uyumaya çalıştı. Yarın ziyaret günü.

Uyusun da kızı onu kötü görmesin, ana ne olmuş böyle sana demesin. Ama uyuyamadı, sabahı sabah etti.

Sabah erkenden kalktı yatağı düzledi. Pembe yorganı örtünün altına itiverecekken vazgeçmişti. Varsın görünsün kızı gibi, bahar gibi, pespembe.

Elini yüzünü yıkadı. Üstünü giydi. Saçlarını taradı uzun uzun. Yemenisini bağlamıştı ki kapı çaldı. Ana, diye seslendiler. Gulîzer eve şöyle bir göz atıp kapıyı çekti.

Kapının önünde bir minibüs bekliyordu. Yol çok uzak değildi. Çocuklar rahat durmuyorlardı arabanın içinde. Gulîzer kızını düşünüyor ama çocukların sesi aklını karıştırıyordu. Yanında al kazağı getirse miydi? Üşürdü orada değil mi? Belki o kara inadını kırar da giyerdi. Kendini tutamadı, gözünden sessiz yaşlar akıtmaya başladı. Minibüs ağır aksak hırıltılarla inler gibi ilerliyordu.

Gulîzer'in zihni giderek karışıyordu. Şimdi aklında yalnızca kızının yüzü vardı. Dağ taş onun yüzü olmuştu. Kirli camdan dışarı bakıyor ama kızından başka bir şey görmüyordu. Sonra çocukların sesinin kesildiğini fark etti. Hepsi bir anda donmuş gibiydiler. Vardıklarını anladı. Her hafta aynı şey olurdu. Gidecekleri yere varınca, çocuklar birden böyle sessizleşirlerdi.

Minibüs sarsılarak durdu, tuğla taş döker gibi, içindekileri kuru yamaca döktü. İnmesine yardım ettiler. Fatma'nın gelini koluna girmişti. Yamaçtan aşağı uzanan hafif yokuş boyunca sendeleyerek yürümeye başladı. Yokuşun sonuna doğru kolunu çekerek, tek başına yürümeye devam etti.

Kızı oradaydı. Kendisini bekliyordu. Saçlarını okşayacak, ona bahçenin öykülerini anlatacaktı. Sormayı düşündüğü şeyleri aklından çıkarmıştı. Ne önemi vardı ki bunların... Güzel yüzünü görse, yanaklarına dokunsa, saçlarını okşayabilse yeterdi. Artık ayakları sanki uçar gibi gidiyordu. Yokuşun dibinde, mezarlıktan ayrılp briketle çevrilmiş bölümde, dizili toprak tümseklerin arasında tek tük mezar taşları görünüyordu. Kimi tümsekler çökmüştü. Kimisi daha tazeydi, toprak yeni atılmıştı, kabarıktı.

Gulîzer, etrafındakileri görmeden hızla, kâh tökezlenerek, kâh

düşecek gibi sendeleyerek ilerliyordu. Başına eğri büğrü bir tahta parçası çakılmış toprak tümseklerden birinin önüne gelince sarsılarak durdu; yüreğinden kopan feryatla dizlerinin üstüne düştü:

"Wax!.. Wax keçika min, birxika diya xwe, cana min, Lorîna min."*

* "Ah!.. Ah, kızım benim, anasının kuzusu, canım, Lorîn'im..."

Bir öykü yazmalıyım

BİR ÖYKÜ YAZMAK İÇİN Ortaköy'e gittim. Aslında her gün gidiyordum oraya. Bu kez öykü yazmaya gittim. Dün sözgelimi, hava güzeldi, şimdi, geç kalmış turistlerin doldurduğu kahvede otururken üşüyordum.

Kahvenin önündeki küçük meydanı, kuşları, banklardaki yalnız insanları izliyordum; ardında, denizin çok ışıltılı bir griyle uzanmakta olduğu kıyıda sallanıp duran tekneleri...

Birden meydandaki ağaçlardan biri yokmuş gibi geldi bana. Herhalde yanılıyordum. Nereye gidebilirdi? Gidebilseler çoktan gitmiş olacaklarını biliyordum. Çam ağaçları gidiyorlarmış; insanların daha az, havanın daha soğuk olduğu tepelere doğru...

Ama o gün meydandaki ağaçlardan biri yoktu. Emindim bundan. Şehrin çıkıp giderken bıraktığı izlerden biriydi bu ağaç... Şehrin yalnızca merhametten ardında bıraktığı kerterizlerden biri... Sulugözlü bir aşinalıkta yolumuzu büsbütün yitirmeyelim diye. Yalandan aşinalıklar değil, hakiki, can yakıcı yabancılıklar için...

Yaşadığım semtin tek gecekonduşunda oturup da gece gündüz küfreden o adam sözgelimi, otobüs durağında yatıp kalkan

* Bu öykü, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'nin 20. kuruluş yılı çerçevesinde, İHD'ye yapılan başvurulardan yola çıkılarak yazılmış öykülerin derlenmesiyle oluşacak kitapta yer alıyor.

yaşlı kadın; ağzından "Paran var mı?" sözlerinden başka bir şey çıkmayan...

Kadın kapatıldığı bakımevinde öldü. Herkes biliyordu; durakta oturup, kimseye "Paran var mı?" diyemezse öleceğini... Belgelere de yazıldı bu, tuhaftır; ölümünün normal olduğu yani... Şehir bile olmayan şehirde insanlar, başlarına ne gelmiş olursa olsun, "normal ölüm"le ölür.

Bu adlandırılmaz yıkıntının ardında gizlenen şehir, yarı çılgın bir intikamcı gibi, ölümlerin –ve hayatların– gerçek nedenini durmadan kayda geçiriyor olmalı. Ama ne biz onu hatırlıyoruz, ne de o bizi. Boşluğun yaraladığı hafızamız, anımsamayı da unutmayı da bilmiyor.

Rüzgâr, rengi dönmüş tenteleri havalandırıyor. Caminin duvarının dibine kıvrılmış köpeklerden biri –belki kabarıp kıyıya vuran dalgalardan korktuğu için– yerinden doğrulup banklarda oturanlara havlıyor, iskelede yan yana bağlanmış tekneler, çok yaşlı bir deniz hayvanının hazin, boğuk homurtusuyla birbirine dokunuyor.

Ceketimin yakasını kaldırıyorum ve öykü yazmak yerine –etraftakilerin bakmasına da aldırmadan– dolaşmış saçlarımı uzun uzun tarıyorum.

Gözaltında elektrik verilen kadınların saçları öylesine birbirine dolanır ki, saatlerce tarasalar da açamazlar; matlaşır saçlar ve tıpkı şampuan reklamlarındaki gibi uçları kırılır. Kadınlar, başlarına iyi bir şey de gelse, kötü bir şey de, saçlarıyla uğraşır durur. Kadınların başına ne gelirse saçlarından gelir; unutmayın sözümü...

Küçük bir tekstil işçisi tanıdım, çok küçük. On beş-on altı yaşında. Ranzaya oturup saçlarını tek tek yolardı. Gözaltında tecavüze uğradığı için yapıyormuş bunu. Anımsıyorum o yılı; kadınların saçları karanlık yağmurlar gibi yağmıştı. "Saçları tutuşan kadınlar yılı"ndan önceydi bu; yirmi yıl kadar önce... "Saçları yağmur kadınlar yılı"ydı.

Hiçbir takvimde rastlamazsınız bu yıllara... Bildiğimiz yıllara benzemezler. Çok kısa ya da çok uzun sürebilirler; bir kadın hayatı ne kadar sürerse o kadar... Anlatması güç, bu yılların nasıl böyle olabildiğini...

Eski masa örtüsünün üstüne yepyeni, kocaman bir parça güneş düşüyor ve deniz aniden duruluyor. Benimse bir öykü yazmam gerek. Gözaltına alınan çok genç bir kadınla ilgili... Belki bir kadın polisin genç bir kadına, bir öğrenciye sırf işkence olsun diye yaptığı şeyin, resmi bir adının olup olmadığını öğrenmeliyim önce –mutlaka vardı– talimatnamelere, görev kitaplarına falan bakmalıyım. Böyle bir aramanın –bir arama söz konusuydu– nasıl yapılacağına, eldiven takılıp takılmayacağına ilişkin cümlelerin dizilip, mürekkep ve boya kullanılarak çoğaltıldığı yerlerin izini sürmeliyim. Marketlere ve eczanelere gidip o eldivenlerin ambalajlarında "onur kırıcı tarzda aramalarda kullanılır" ibaresinin olup olmadığını kontrol etmeliyim. Bütün bunlar gerekiyor öykü yazmak için.

Kahvenin önündeki küçük meydan kuşlarla dolu; tam ortada yeşil plastikten çirkin bir leğen duruyor; kuşlar para karşılığı atılan yemleri yedikten sonra su içsin diye... Şimdilik, daha havalar iyice soğumadan, meydanın turistik yanının bir parçası oldukları için, meydanın görülmeye ve para ödenmeye değer halinden bir şeyler kaybettirebilecekleri düşünüldüğünden konmuş olmalı bu plastik leğen. O suyun bedelini ödeyemedikleri zaman, kuşları kolayca yok edebilecek eller taşımış leğeni. Binlercesi, milyonlarcası yok edilebilir; bir hastalık yeter; kendisi değil, korkusu. Kuşlar da linç edilir...

Garsonun getirdiği çayı alıp şekerini kenara bırakıyorum. Şeker-siz çayımı uzun uzun karıştırıyorum. Çın çın çın diye sesler çıkıyor bardak. Birkaç serçe ayaklarımın dibine kadar yaklaşıyor.

Güneşli masama incecik bir gölge düşüyor. Tam önümde bir kadın fotoğraf çektirirken biraz beceriksizce poz veriyor... Güneşe bakmadığı için belki, eliyle gözlerini kapatıyor ve o an dünya söze bürünüyor...

Ne var ki kelimeleri kaçıyorum elimden; kendisi söz olmuş dünyanın kelimelerini... Çayımı çın çın karıştırıyor ve bomboş bir kafayla oturuyorum. Kelimesizken zihnim, kocaman başıboş bir karanlık...

Çok eskiden ses parçacıkları varmış, insanlar düşünmeye başladıklarında, kelime yerine geçen ses parçacıkları... İlk kez, canları yandığında ya da çok korktukları için bir ses çıkarmış olmalılar. O zamanlar çok korkuyorlarmış, hâlâ korkuyorlar, hatta daha çok korkuyorlar. Kelimeler bile çaresiz kalıyor bu korku karşısında. Diyebiliriz ki ilk sese korkunun gölgesi düşmüş. Kelimelere sevincin ışığı düşebilirdi. Düşmemiş.

Garson yanımda bitiveriyor. Bardağıma bakıyorum, çayım bitmemiş. Gereğinden daha yüksek sesle söylemiş olabilir miyim bu sözcükleri; GÜLER YÜZLÜ OLMAK İÇİN ÖNEMLİ BİR NEDEN BU...

Gülümsüyorum garsona, bordo renkli üniformasıyla başımda dikiliyor ve sol ön taraftaki kocaman çürük dişini gizlemeden gülüyor. Çok genç, ıslakmış gibi görünen simsiyah saçlarını fiyakalı biçimde taramış. Günün bu saatinde bile yorgun. "O yeşil plastik leğeni siz mi taşıdınız ellerinizle" diye sormayı düşünüyorum; ama vazgeçiyorum. Biliyorum, konuşmaya kalkarsam "o çürük dişinizi tedavi ettirin" diyeceğim.

Meydandan beyaz bir kedi geçerken kuşlar, bir krala yol veriyormuş gibi ama korkusuzca, belli ki sadece alışkanlıktan ikiye ayrılıyor. Kedi ortalarından yürüyor, sonra üstüne doğru telaşsızca uçan bir grup kuş korkutuyor onu...

Beyaz kedi salınarak bize doğru geliyor ve bir sıçrayışta, kahvenin yanındaki çiçekliklerin üstüne tünüyor. Bir kedi hiç sebepsiz neşelendirebilir insanı... Fotoğrafı çekilen kadın, ellerini yüzünden çekip, kediyi çağırıyor. "Fotoğraf çekirtme Delîla!" diyorum; "Sakın fotoğraf çekirtme!" Bana dönüp, gülerek el sallıyor.

Anımsadın mı Delîla? Diyarbakır sokaklarında izini sürmüş ve Yanık Çarşı'da tıka basa kumaş dolu bir dükkânda bulmuştum seni. Çok dinlenen bir CD'nin kapağında peşmerge giysilerle bayram çocuğu gibi gururlanıyordun. Dupduru bir sesin vardı Delîla; neşeden ve cesareten çın çın çınlayan bir çocuk sesin vardı.

"Beni o fotoğrafta bulmadın; o fotoğrafta kaybettin," demiştin, anımsadın mı?

Bunu duyunca dükkândaki sayısız bez parçasından birini kap-tım ve camdaki buğuyu siler gibi, fotoğrafı iyice ovduktan sonra orada olmayana baktım; iki yanağındaki kocaman gamzeleri görünce, bez yığınlarının arasına oturup uzun uzun ağladım.

"Üzülme," demiştin, "bir fotoğraf nedir ki; ölümümüzden baş-ka!"

Küçücük bir oğlan koşturarak gelip Delîla'nın elinden tutuyor, kı-yıya doğru ilerliyorlar. Oğlanın ısrarıyla bir tabak yem alıp kuşla-ra atıyorlar. Kuşlar yemlere aldırmadan havalanıp Delîla'yla oğla-nı kanatlarının ardına saklıyor.

Bu kuşlara yazığöğü derlermiş. Biz güvercin diyorduk. Çok eskiden... Sonra bir şey oldu, kanlı bir şey... Güvercinler adlarını, bir adamın boylu boyunca vurulmuş olarak yattığı kaldırım-da bırakıp gitti. İmgeleri sonsuza dek parçalandı.

Bence kuşlar da farkında bunun; ama umursamıyorlar. Çok eskiden bile adlandırmayı bilmiyorlardı; ama zalimliği biliyorlar-dı. Kuşlar zalimliğin ne olduğunu insanlardan öğrendi.

Garson yeniden bir bardak çay getiriyor ve şekeri hemen geri

alıyor. Kaşığı sıkı sıkı elimde tutuyorum; çın çın çın sesleri için gerekiyor kaşık bana. Sonra o aslan vardı; hayvanat bahçelerinden birinde, kendini kafesinin demirlerine vura vura öldüren...

"Buyrun!" diyor garson.

Benimse bir öykü yazmam gerek. Başka insanlara, başka hayatlara dair bir öykü...

"Şekersiz içiyorsunuz, ondan," diyor.

Bir öykü yazmalıyım. Şimdi geride sesi bile kalmamış bu yabancı meydana bakıp başka hayatlara, başka insanlara dair bir öykü yazmalıyım.

Ne var ki, insan başkalarını anlatamaz; yalnızca kendini anlatabilir. Başkalarını anlatan her öykü yalan söyler; affedilmez bir yalan; güzel ve inanılası yalanlardan değil; bütün öykülerin anlatıp durduğu o güzelim yalanlardan değil. Böylesine bencildir öyküler. Ne dersiniz deyin bu işe.

Yanımdaki masaya ufacak, narin bir kadın oturuyor. Bu havada, içine buz atılmış bir bardak ayran istiyor. Dikkatle izliyorum onu, ayranına karabiber ekmesini bekliyorum ve sevinçle Sozî, Sozî diye sesleniyorum. Bakmıyor. Çok uzun zaman olmuş bu ismi unutalı. İlkokuldayken müdür Sozî'nin annesini çağırıyor. Müdür "Kızın çok başarılı; ama ismini değiştirmezsen sınıfını geçemeyecek," diyor; Sozî'ye. "Ama onun adı Sozî!" diye yanıtlıyor annesi; Sozî'yi. Müdür Sozî'ye bakıp başını iki yana sallıyor ve onun hoşuna giden şu sesleri çıkarıyor: cık cık cık cık...

Bunları Türkçeye ya da Kürtçeye çevirmesine gerek kalmıyor Sozî'nin... Eve dönerlerken böyle öten bir kuş olduğunu anımsıyor Sozî; ama kuşun ismini bir türlü bulamıyor. Annesini durdurup çok önemli bir şey soracağını söylüyor. Annesi ise ağlayarak o kuşun ismini anımsamak istemediğini söylüyor. Mahalleye vardıklarında, komşu kadınlar Sozîlerin bahçesinde toplanıyor. Küçük tüpün üstünde çay demliyorlar ve Sozî'ye ne isim koyulabileceğini düşünüyorlar. Kadınlardan biri "Zübeyde olsun," diyor. Bu

ismi alırsa Sozî'ye kimsenin zarar veremeyeceğini söylüyor. Sozî'nin annesi, durmadan ağlıyor. Birkaç gün sonra dayısı nüfus memurluğuna gidip Sozî'ye başka bir isim koyuyor.

Belki Sozî'yi o isimle çağırmalıyım. Ama anımsayamıyorum bir türlü. Durmadan, Sozî, Sozî diye sesleniyorum. Duymuyor beni; buzlu ve karabiberli ayranını içip kalkıyor.

Sozî artık Sozî olmamasına rağmen, okuldan ayrılmak zorunda kalıyor. Amcası ve ağabeyleri jandarmalar tarafından bir gece evden alınıp götürülüyor ve bir daha hiç geri dönmüyorlar. Annesi ismini değiştirmeyen her şeyi yok ettiklerini söylüyor; ağaçları ve tilkileri bile. O zaman Sozî, isminin değiştirildiğine seviniyor. Gittikleri yabancı ülkede, kendisini, "cık cık cık" diyen okul müdürünün kurtardığını düşünüp, gizli gizli onu özliyor...

Kuşları ürkütmeden sahile doğru yürüyen Sozî'ye bakıyorum. Ufak tefek gölgesi iskeleye varmadan silinip gidiyor. Güle güle Sozî! Sen bana bakma; seni kandırmalarına sakın izin verme!

Buraya öykü yazmaya geldim. Aslında her gün geliyorum; bugün öykü yazmaya geldim. Ama öykü yazmak yerine kahvede oturup şu sorunun yanıtını düşünüyorum: Bir iskele artık vapur yanaşmadığı için utanır mı kendinden? Belki anımsamazsınız, şehrin eski iskeleleri böyleydi. Belediye, artık vapur yanaşmayan iskelelerin kızaran yüzlerini her sene başka bir renge boyardı. Belediyelerin işi bu; utanmayı silmek hafızalardan...

Anımsıyorum, meydandaki yaşlı iskeleyi; yüz ifadesini değiştirmemekte direnince işinden oldu. İleri geri konuşmuş da olabilir. Yeni gelen, halinden memnun; ticaret kafası var bu yeni iskelede, sanki bütün gün orada dikilip, "krizi fırsata dönüştürmenin" yollarını arıyor...

Benimse bir öykü yazmam gerek; başka hayatlara, başka insanlara dair bir öykü... Ne var ki, insan başkalarını anlatamaz; yalnızca kendini anlatabilir. Bu yüzden, iskeleye dik inen sokaktaki

eski bir evi, evin duvarında asılı duran termometreyi düşünüyorum.

Hava durumunun her an televizyondan verilmediği, termometrelerin yaşamsal önem taşıdığı günlerde, pek çok evde görülebilecek termometrelerden biri bu.

Termometrelerden söz açıldığında babam, soğğun değil, sıcaklığın ölçüldüğünü söylerdi. Gereksiz bir ayrıntıydı bu, bize sorsanız. Çünkü biz sıcaklıkla, soğuklukla değil, yalnızca termometreyle ilgilenirdik. Büyüklerin dikkatlerini dağıtıp durduğu, başka evlerdeki başka çocuklar gibi termometreyi izlerdik.

Küçük bir ev biçimindeki termometrenin içinden bir kadın ve erkek sırayla dışarı çıkarlardı.

Kadının kızıl saçları ve yürek biçiminde kıpkırmızı dudakları vardı. Adam, askılı kısa pantolonundan görünen kalın bacaklarına dizine kadar gelen çoraplar giymiş, tüylü şapkasını yana eğmişti. Kadın dışarı çıktığında küçük evin mutfağında gördüğü işi bırakmış, ellerini yeni kurulamış olurdu. Adam tehditkâr kırmızı yanaklarını sarkıtıp, kocaman ellerini bize uzatırdı.

Taa o zamanlar sezmiştik; büyüdüğümüzde parmaklarını karnımıza daldıracaklardı; kadınlar budala robotlar gibi yemek pişirip camları silsin, babalar geceleri kızlarının yatak odalarına süzülebilsin diye yapacaklardı bunu... Alışveriş merkezleri saat ona kadar açık kalsın ve birileri üstlerinde turuncu üniformalarıyla durmadan yerleri süpürsün diye...

Taa o zaman –başka evlerdeki başka çocuklar gibi– anlamıştık olacakları... Yemeklerimizi yememiş, huysuzluk etmiş, belki odalarımıza kilitlenmiştik. Okul sıralarına "tek yol devrim" yazmamızdan önceydi bu, "kurtuluşa kadar savaş"mak için gizli yeminler içmemizden çok önceydi.

Sonra kadın ellerini yıkayıp mutfaktaki işine dönecek, adam koltuğuna kurulup gazetesini okuyacaktı.

Beyaz kedi küçük meydanın tam ortasında yatıyor. Güneş tamamen çekilmeden önce, kalan azıcık ışığın ve sıcaklığın keyfini çıkarıyor. Dilinin bir aşağısı bir yukarı gidip gelen pembesini oturduğum yerden seçebiliyorum. Dilin, üstünde gezindiği beyaz postun ılıkliğini hissediyorum ve postun altındaki kalbin yumuşacık sesini... Saatlerce izleyebilir insan bir kediye. Hayatın, bir kedinin küçücük pembe dilinde bile büyük olabildiğini görmek için filan değil; ama o da var... İlla bir sebep gerekmez kedileri saatlerce izlemek için...

Sozînin az önce kalktığı masaya biri çok genç, diğerleri yaşlıca üç kadın oturuyor şimdi.

"Çay içmeyecek misiniz?" diye soruyor kız.

"İçelim," diyor kadınlar, "zifır gibi olmasın ama."

"İkisi açık, biri demli," diyor kız, garsona.

"Açık dediysek, su gibi olmasın," diyor kadınlardan biri.

Ellerindeki beyaz naylon torbayı, ayaklarının dibine koyuyorlar.

İçinde balıklar çırpınıyor ve torbadan, kuyruklarının çıkardığı pat pat pat sesleri geliyor.

"Hâlâ canlılar," diyor kız.

"Torbayı içeride buzluğa koyayım, giderken alırsınız..." diyor garson.

"Yok, burada kalsın," diyor kız.

"Günde on beş saat," diyor garson.

"Çırpınıyorlar," diyor kız.

"Buzluğa koysaydım," diyor garson.

"Çok tazeler," diyor kız.

"O eski petrol kuyularında onlarca, belki yüzlerce insanın gömülü olduğunu duymuş muydunuz?" diyorum.

"Hâlâ canlılar," diyor kız.

"Sigortam yok," diyor garson.

"Çamurun ve leş kokulu artıkların arasında..." diyorum.

"Zifir gibi olmasın da çaylar," diyor kadınlardan biri.

"Oğulları, kızları, arkadaşları, anaları..." diyorum.

Balıklar, kadınların ayaklarının dibindeki torbanın içinde hayattalar henüz; kuyruk vuruşlarından belli bu...

"Cumartesi, pazar dahil," diyor garson.

"Kuyular zifir gibi," diyorum.

"Açık dediysek su gibi getirmesinler çayı," diyor kadınlardan diğeri.

Son bir kuyruk vuruşu bekliyorum; "Bir kuyruk vuruşu noktaladı bu sözleri" cümlesi için, tek bir kuyruk vuruşu... Öykü yazabilirsem bu sözler iyi durur orada. Ama bitmiyor. Balıklar hâlâ ölmüyor...

Beşmeşelik'te
bazı
tuhaf
işaretler

Fidan'a

MEŞE AĞAÇLARI, kızılımsı sisin içinden sıyrılarak usulca şekillendi; önce üstlerinde uzun, kahverengi, gri yarıklarıyla gövdeler, sonra dallar...

Sonunda ağaçların etrafını saran bulutsu görünüm de dağıldı ve yapraklar oyuntulu ovaleriyle ortaya çıktı. Ama renkler henüz ölgündü...

Askeriye'den gelen kuvvetli bir esintiyle olgunlaşmadan düşmüş palamutlar, kuru otlar ve çerçöple örtülmüş toprak meydan, uykudan uyanıyormuşçasına huzursuzca kıpırdandı. Meşe yapraklarının altındaki soluk mavi tüyler ürperdi.

Meşelerin bulunduğu el ayasını andıran düzlükte, düzensizce sağa sola ayrılan sokaklarıyla altıparmaklı ve romatizmalı bir eli andıran Beşmeşelik, mor, kahverengi, gri gölgeler içinde darma-
dağın uzanmaktaydı.

Nüfusunun önemli bölümünü, Dersim kıyımından artakalan Koçgiri sürgünlerinin, göçmüş ya da iskân edilmiş Kürtlerin oluş-

turduğu bu yoksul kenar mahalle, devletin gizli güvenlik kayıtlarında sakıncalı yörelerden biri olarak geçiyordu.

Beşmeşelik'in, diğerlerinden biraz daha kısa; ama en az onlar kadar eğri büğrü olan altıncı parmağındaki toprak evlerden birinin kapısı sessizliği yararak açıldığında, meydana uyandıran esinti güçlenmişti.

Kapıdan çıkan kadın, hızla evin bahçesindeki kümese yöneldi. Halinde tavrında, sabahın bu çok erken saatlerine özgü dalgın havaya yakışmayan bir ivedilik seziliyordu. Ara sıra ağaçların arasından kopup gelen birkaç acemi, cılız ışık parçası, kadının kulaklarındaki kocaman altın küpelere dokunuyor, dalgalı saçlarının arasında minicik bir alevin yanıp sönmesine neden oluyordu. Başını örtmemişti, omuzlarına ve yüzüne dökülen bukleler, rüzgârda usulca kıvıldanıyordu. Yaşı en fazla kırk olmalıydı. Ağzının, gözlerinin çevresindeki çizgiler, –bir kadının hayat çizgileri yani– derindi...

Kadın, kümesin kapısını açarken, boş sokakta yankılanan sesle irkildi; biri, ona sesleniyordu:

"Gızîla!"

Dönüp bakmadı. Sokağın hemen başındaki evde oturan komşusuydu bu. Geceleri otogardaki çay ocağında çalışan kocasının eve gelmesini bekliyordu. Adamın bazen, karısının haberi olmadan daha erken döndüğü de olurdu.

"Ne iş göreceksin sabah kırağsında?"

Gızîla bu kez başını çevirip baktı; ama yanıt vermedi. Kadın, Gızîla'nın gözlerindeki kara sürmeleri seçti, adımlarına yön veren karanlık tutkuyu hissedip, hafifçe titredi. Kömür gibi, kara, küçük bir çubukla çekiyordu bu sürmeleri...

Gızîla'nın sabahın köründe neden bahçede olduğunu bilmiyor değildi; bir haftadır ötmeyen horozu kesecekti.

Gızîla'nın önceki gün, horoz hakkında söylediklerini yüzü pembeleşerek anımsadı. Gızîla, diğer kadınların ağızlarının içinde yuvarladıkları, fısıldayarak konuştukları şeyleri, lappadak söyleyiverirdi.

Gızîla, şalvarının içindeki gizli cepten irice bir bıçak çıkardı. Kümesin kapısını açtı. Tavuklar, bu saatte salınmadıklarından tedirgindiler. Horoz ortalarda yoktu, başına gelecekleri anlamış gibi kümeste ayak sürüyordu.

Gızîla sessizce bekledi. Horoz dışarı çıkar çıkmaz hamle edip yakaladı, tavukların pür telaş kaçışmaları ve feryatları arasında başını kesiverdi.

Başı, bahçenin çöplük haline gelmiş köşesine doğru fırlattı. Penceredeki kadın, bu sahneyi beklediği halde, içi almamış gibi yüzünü buruşturup geri çekildi.

Gızîla'nın gece eve adam aldığını bütün mahalle biliyor; ama görmezden geliyorlardı. Dulun, başka bir geçimi yoktu...

Gızîla, horozu oracıkta yolmaya başlamıştı.

Kadına neden Gızîla dendiğini kimse bilmiyordu. Mahalleye yanında beş-altı yaşındaki kızıyla geldiğinde kendini böyle tanıtmıştı.

Bu isim, kadının bedeninin görkemine, erkeklerle kurduğu tekinsiz ilişkiye, kimsede o kadar büyüğü görülmeyen altın küpelelerine, hatta gözlerinden eksik olmayan kara sürmelere o denli uyuyor, gizemli, ürküntü veren varlığını öylesine kuşatıyordu ki, onu başka bir isimle düşünmek de olanaksızdı.

Kürtlerin, Çingenelerin, Kızılbaşların, Türklerin iç içe yaşadığı mahallenin gölgeli hafızasında Gızîla'nın ne anlama geldiğine, lakap mı, gerçek ad mı olduğuna pek kafa yoran da yoktu.

Gidenlerin hayaletleri onlarla yaşamaya başladığından beri, bu, önemini kaybetmişti.

Dağların, nehirlerin ve eski tanrıları anımsayacak kadar yaşlı köylerin bile sahte kimlikle barınabildiği bu topraklarda, doğduğu gün kulağına üflen en ismi taşımak hayli tehlikeli bir şeydi.

Mahalledeki Çingenelerse, isim konusuna pek aldırıyorlardı; isimlerini oldum olası kendilerine saklamışlardı.

Tüyler küçük bir yığın oluşturmuştu. Tavuklar yerdeki kanlı yığını eşeliyordu. Gızîla, camın ardına gizlenmiş komşusuna baktı, yolunmuş horozu selam niyetine sallayarak evine girdi.

Rüzgâr bir süre daha esip, tüyleri sağa sola savurduktan sonra dindi. Ortalık iyice aydınlanmıştı. Horozun kafası düştüğü yerde beklemekteydi. Solmuş ibiği ve ölgün sarı bir kemik parçasına dönüşmüş gagası toprağa bulanmıştı. Horozun yarı yarıya perde lenmiş gözlerini diktiği noktada, küçük bir oğlan çocuğu gizlenmişti.

Oğlan, Gızîla'nın horozu kesmesini ve yolmasını izlemişti. Saklandığı yerden çıktı; horozun kafasını aldı, biraz inceledikten sonra, kümesin yanında minik bir çukur kazıp, kafayı gömdü.

Oğlanın ismi Menderes'ti. Mahalledeki Çingenelerin ve Türklerin Kemikkıran, Kürtlerinse Dahbo ya da Hestîşikên dedikleri bir polisin oğluydu.

Kemikkıran ve oğlunun yoksul ve sakıncalı Beşmeşelik'le ilintisi nedir, diye sorarsanız, bunun yanıtını hemen verebiliriz: Gızîla'nın on dokuz yaşlarındaki kızı Gülbeyaz...

Kemikkıran, bir yıl kadar önce Gülbeyaz'la birlikte yaşamaya başlamıştı.

Kemikkıran her şehirde, her karakolda ya da polis müdürlüğünde görülen epey sıradan bir kemik kırandı.

Lakabını, benzerleri gibi görevinin gereği kabul ettiği sadist-

liğe ve küçük hırsızlıklara, cam çerçeve kırmalara karışan, kız yüzünden kapışan gençlere attığı vahşi dayaklara borçluydu.

Kemikkıran sıradandı sıradan olmasına ya, polislik dürtülerinden ve mesleğin temel eğitiminden tümüyle yoksun da değildi. Kafası yalnızca Gülbeyaz'la dolu olmasına rağmen, bir-iki yıldır sık sık gidip geldiği Beşmeşelik'teki değişiklik gözünden kaçmamıştı.

Günlerden bir gün, eğri büğrü toprak evlerin arasından Gülbeyaz'la buluşmaya giderken, duvarlarda o zamana kadar görmediği bazı işaretler olduğunu fark edivermişti. Bunun üzerine ceke-tinin yakasını kaldırdı, omuzlarını başına doğru çekip, üstüne zimmetli copunu orada olduğundan emin olmak için bir-iki kez yokladı. Neler söylendiğini anlamak için duvarlara iyice yaklaştı. Gördüklerinden pek bir anlam çıkaramadı.

Serxw Halk Y A Ş A S I N
mahir UZ KIZILDE Mücadele Biji
azadî LARIN KARDE Ş L İ G İ

Yoksul ve sakıncalı Beşmeşelik, Kemikkıran'ın da bizzat gözlediği gibi, duvarlarında işaretler görülene kadar ölü gibi yatmıştı; kediler, köpekler ve bahçelerde unutulmuş bütün o eski ıvır zıvırla birlikte; kırık tahta sandalyeler, delinmiş hasır sepetler, paslı teneke kazanlar, ağaç diplerine ters çevrilmiş leğenlerle...

Yakındaki meşe koruluğunda kestiren, keçi ayaklı bir kır tanrısı gibi uyanmamıştı Beşmeşelik. Bu ifade çok şiirsel kaçacağı gibi gerçeği de yansıtmazdı. Küfelik olana kadar içtikten sonra sızıp kalmış bir sarhoş gibi, kütt diye döşeğinden yuvarlanmıştı. Ağzında ekşi bir tat vardı. Kafasına ağır bir şeyle vurulmuş olabilirdi. Çünkü tam orta yerde sızım sızım sızlayan bir şişlik bulunuyordu.

Tam da kiraz ağaçlarının çiçek açtığı günlerde – bunlar yöre-

ye özgü kiraz ağaçlarıydı ve buraların şimdi adı anılmayan eski sakinlerinin rağbet ettiği mahlep ağaçlarının bir kısmı da bu kirazlarla aşılarmıştı.

Beşmeşelik, yağmurda ıslanmış köpek gibi silkelendi. Kenardan kıyıda da olsa, olan bitene şöyle bir göz atmanın yerinde olacağına kanaat getirince ortaya çıktı. Bir de baktı; altıparmağının altısında da bir şenliktir sürüp gitmekte...

Toprak evlerin şimdiye kadar kireçten başka bir şey görmemiş duvarları, birbiriyle karışarak garip, anlaşılmaz cümlelere dönüşmüş işaretlerle doluydu.

Mahallenin sakinleri, Kürtçeden başka dil bilmeyenler, Türkçe bilip de Kürtçeyi anlamayanlar, Zazakî konuşanlar, Kurmanci konuşanlar, Romanca konuşanlar, konuşmaktansa susmanın daha hayırlı olacağına inananlar, duvarların önünde uzun uzun dikilip kaşlarını kaldırıyor, ne söylendiğini anlamaya çalışıyorlardı.

Aslında kimse bu cümlelerin karmaşık yapısı üzerine fazla kafa yormuyordu. Buna gerek yoktu. Siyah ya da kırmızı boyayla yazılmış harflerin, yarım kelimelerin, hiç duyulmadık sözlerin tek bir anlamı vardı ve Beşmeşelik'in buna gönlü yatmıştı.

G Ü N E Ş DOĞM
k iye **SAVAŞ**
sızlık
SEYİN MAHİR ULAS **SORACAGIZ!** **SEYİN gün**
HERNEPES

Gızîla bile daha az tekinsiz görünüyordu. Kadınlar onu böyle hırçın ve kıyıcı yapan şeyin, akşam koyunlarına aldıkları kocaları ya da ağabeyleri, babaları gibi erkekler olabileceğini düşünmeye başlamışlardı.

Beşmeşelik, unutamayıp ve anımsayamayışın pusundan sıyrıldı, umutlu rüyaların yumuşacık ışığında güzelleşti. Uzun bir uykudan uyanmış değildi, tam tersine ilk kez düş görüyordu; mahal-

le kahvesinde çayını kıtlama içiyor –Beşmeşelik'in bulunduğu yörede çok önemli bir şeydi bu– daha önce hiç duymadığı kelimelere kulak kabartıyordu.

Geceleyin, duvarlara yeni işaretler eklenirken gökyüzünü seyreliyordu. Yıldızlar bulutların ardına saklanmaksızın kocaman kocaman parlıyordu ve Beşmeşelik, yıldızlara bakıp "Şu ateş hakkı için" diye mırıldanıyordu.

"Bu bir hülya değil, yıldızdır kurtuluşun..."

Beşmeşelik yavaş yavaş palazlanıp, sersemliğini üstünden atarken, Kemikkıran Gülbeyaz'ın etrafında dolanıp durmuştu. Köşe başlarında avucuna sıkıştırdığı dut kurusu ve cevizden, gümüş kaplama el aynasına, sahte yılan derisi çantadan, Suriye'den getirttiği yanardöner pullu bluzlara kadar türlü armağanlarla kızın aklını çelmeye çalışmıştı.

Gızîla ise bol para harcayan, terzide daralttırıp tam üstüne göre uydurduğu kirli yeşil üniformasıyla pek fiyakalı görünen Kemikkıran konusunda ne düşüneceğini bilemiyordu.

Kemikkıran basit bir kemik kırandı, basit bir kemik kıran olmasına ya, eve erkek alan dul bir kadın için bu, yabana atılacak bir şey değildi.

Gözü pekliğine ve yırtıcılığına rağmen Gızîla, bir erkek, hem de üstünde kirli yeşil üniforma taşıyan bir erkek tarafından kolanmanın sağlayacağı yararları gayet iyi bilmekteydi. Düşlere dalmış Beşmeşelik'te bile çoğu kimsenin çekindiği bir adamdı Kemikkıran.

Kemikleri resmi kayıtlarda devlet malı olarak görünen yoksul Beşmeşelik ahalisi için, bağışlanabilir bir kusur olarak kabul edilmeli bu...

Güzelliğine güzel ama anasının albenisinden yoksun olan Gülbeyaz da, Kemikkıran'a karşı ilgisiz değildi. Kemikkıran yakışıklı sayılırdı. Kendisinden bayağı yaşlıydı, ama para harcamaktan kaçınıyordu. Hediyeler alıyor, gezmeye götürüyordu.

Kemikkıran, vücuduna oturan kirli yeşil üniforması ve adım attıkça, sağ bacağının üstünde hoplayan copuyla evlerinin bulunduğu sokakta belirdiğinde, Gülbeyaz'ın cakası görülmeye değirdi. Adamın, anasıyla kendisini için için küçümsediğine inandığı mahalleliye karşı eline geçebilecek tek koz olduğunu düşünüyor-du. Birkaç yıl önce ölen karısının ardında bıraktığı şu sıska oğlan da –adı bile bir tuhaftı– ayak bağı sayılmazdı.

Aslında, mahallelinin başka geçimi olmayan dul kadına gösterdiği görmezden gelme tavrı, hoşgörüyü dönüştürerek Gülbeyaz'a kol kanat germiştii.

Kız esmerce olmasına rağmen taşıdığı isim, bu uygunsuz durumda bile, bir koruyucu hâle gibi onu sarıp sarmalıyor, Gülbeyaz, mahalleli tarafından annesinin hem ürküntü hem merhamet uyandıran hayat yolunun dışında tutuluyordu.

Sonunda Kemikkıran'ın ısrarlı aşkı, paranın ve üniformanın kirli yeşiliyle el ele verince, Gülbeyaz, çoğu Kemikkıran'ın hediyesi olan birkaç parça eşyasını alıp, adamın evine yerleşti. Evlenip evlenmediklerini bilen yoktu. Bunu Gızıla'ya sormaya cesaret eden de çıkmamıştı. Geceleri Gızıla'nın evinden gelen şüpheli kapı-baca sesleri, artık duyulmuyordu. Kemikkıran Gülbeyaz'ın anası olan kadından iyi kötü geçinebileceği üç-beş kuruşu esirgeyecek değildi.

Biraz iyi niyetle, bu beraberliği, Kemikkıran, Gızıla ve Gülbeyaz arasında, Gülbeyaz'ın da bizzat katıldığı pazarlıklarla sonuca bağlanmış hayırlı bir alışveriş olarak görmek pekâlâ mümkündü.

Kemikkıran'la Gülbeyaz birlikte yaşamaya başladıklarında, Gızîla'nın horozu kesmesine aşağı yukarı bir yıl vardı ve işaretlerle dolu duvarlarıyla Beşmeşelik güzel ama tehlikeli düşlerin ardından doludizgin at sürmekteydi.

Mahallenin bıçkınları, yakın zamana kadar çeyiz düzmekten başka düşünceleri olmayan gelinlik kızlar, ellerine geçirdikleri kaptarlardan başlarını kaldıramıyorlardı. Analar yine de temkinli davranıp gece toplantılarına katılan kızlarının kollarını bacaklarını morartıyor, iki-üç gün ortada görünmeyen oğullarına beddualar yağdırıyorlardı. Ne de olsa annelik vazifeleri idi bu.

Ancak iki çimdik bir tepik arasında dedikodular da eksik değildi. Söylenene göre Kemikkıran Gülbeyaz'la evlenmemiştir, eli sıkıydı. Bir kez muradına ermişti ya artık ana-kıza para koklatmıyordu. Kızı elinde tutmak için yine hediyeler alıyor, onu sık sık gezmeye götürüyordu; ama bunlar Gızîla'nın ve Gülbeyaz'ın ondan beklediklerinin yanında devede kulaktı.

Gülbeyaz, yaşadığı hayal kırıklığının acısını Menderes'ten çıkarıyordu. Analığı tarafından ayağının altında dolaşmasını diye Beşmeşelik'e Gızîla'nın evine gönderilen Menderes, burada da dayaktan kurtulamıyordu. Gızîla'dan, üvey annesi Gülbeyaz'dan daha çok korkuyordu.

Sabah Gızîla uyanmadan kaçıyor, evdeyken de kadının gözüne görünmemeye çalışıyordu. Kimi kez de kümesin kenarındaki derme çatma odacıkta uyuyordu.

Bu korkunç koşullar içinde tamamen ümitsiz olan Menderes, işaretlerle dolu Beşmeşelik'te kendisine mucize kabilinden bir yuva bulduysa, bunda, işaretlerin payı var demek yalan olmaz. Çünkü duvarlarında yazılar olan evlerin sakinleri, eskisinden daha umutlu ve daha merhametliydi.

Menderes okulda sınıf ve sıra arkadaşı olan küçük bir Kürt kızının evine sığınmıştı. Şîlan, annesi ve ağabeyleriyle birlikte yaşıyordu, babası o daha bebekken ölmüştü. Menderes, Şîlan isminin kuşburnu anlamına geldiğini öğrenmişti. Küçük kızı Kuşburnu diye çağırmaktan çok hoşlanıyordu. Minicik boyu, kızılımsı kah-verengi saçlarıyla Şîlan'a, Kuşburnu ismi o denli yakışıyordu ki...

Şîlan evin en küçük çocuğuydu, evli ablalarından, enişterilerine, ağabeyleri ve yengelerine kadar bütün aile efradı, duvarlardaki işaretlere her gün yenisini ekleyen değişik sol grupların üyele-riydi.

Kemikkıran'ın oğlu, artık okuldan Kuşburnu'yla birlikte dönüyor; Kuşburnu'nun annesi Asme, oğlanın karnını doyuruyor, bazen onu yıkıyor, çamaşırlarını değiştiriyordu.

Menderes, bu evi yuvası, Şîlan'ın annesi ve ağabeylerini aile-si olarak benimsemişti. Hatta küçük oğlanı, On İki İmamlar'da, elinde taslarla ev eve dolaşıp Asme'nin yaptığı aşureleri dağıtır-ken görenler bile vardı. Şîlan'ın annesi ve ağabeyleri de talihsiz çocuğa evden birisi gibi davranıyorlardı.

Menderes, Asme'yi yıllar önce ölen anasının yerine koyuyor-du. Kimi kez geceleri de Şîlan'larda kalıyor, gece kalmadıysa da, sabah olur olmaz soluğu orada alıyordu. Mahallenin gençleri de eve gelip gittikçe gülerек, Kemikkıran'ın oğlunun başını okşuyor, bazen babasıyla ilgili olarak şakalar yapıyor, laf atıyorlardı.

Mümkün olduğunca az para harcayıp, işi evliliğe kadar vardırma-dan Gülbeyaz'la geçirdiği günleri uzatmanın yollarını düşünen Kemikkıran bu yoğun uğraşları içinde Menderes'le ilgilenmiyor-sa da, oğlanın her gün gidip geldiği, yiyip içtiği evden doğal ola-rak haberdardı. Oğluna sahip çıkan aileye, bir kemik kıranın du-yabileceği azami minnet hissini duyuyordu.

Nitekim Asme, küçük oğlu gözaltına alındığında adama haber yollamış, oğluna kendisinin baktığını anımsatmış, Şîlan'ın afiş asarken yakalanan Alîşer ağabeyi, Kemikkıran'ın araya girmesiy-

le birkaç gün sonra perişan vaziyette salıverilmişti.

Ama olan bitenler, basit ve kafası pek de çalışmayan bir kemik kıranın hayal edebileceğinin çok ötesindeydi.

Beşmeşelik, duvarlarında işaretleriyle, koltuğunun altında kitaplarıyla, kâh evlerin basık odalarında, kâh kahvede dolanır, meşelerin altına sırtüstü uzanıp yeni bir dünyanın düşünüyüşünü görürken, mevsim de yavaş yavaş dönmeye başlamıştı.

Hatta Beşmeşelik bile, gece yıldızlara bakarken, onların çok önceden ölmüş, enkaza dönüşmüş gökcisimleri olabileceği fikrine kapılabiliyordu, ara sıra...

Bir gün, Kemikkıran, Asme'ye Menderes'le bir haber yolladı. Menderes'in, Kuşburnu'nun tercümanlığıyla ilettiği bu tuhaf haber şöyleydi: "Evde temizlik yap, sana misafir gelecek."

Meşelerin bile tam göbeğinde yer aldığı gelişmelerden elbette polisler de uzak kalamıyordu. Sağcı polisler, dinci polisler, Alevi polisler, Sünni polisler vardı, polislerin kemik kırmadığı, hatta polislerin hiç olmadığı dünyalar düşleyen solcu polisler bile vardı.

Bizim Kemikkıran bu sınıflandırmalardan hiçbirine dahil olmadığı gibi, görüldüğü kadar akılsız da değildi.

Dediğimiz gibi o, tek tutkusu Gülbeyaz olan, dümdüz bir kemik kırandı.

Bu yüzden böyle bir haberi niçin yolladığını bilmemiz zor. Bunun Asme'ye duyduğu vefa borcunun işareti mi olduğu, oğlunun sığındığı ve karnını doyurduğu evi korumak dürtüsünün mü rol oynadığı, dünyadaki bütün Beşmeşelik'leri zapturapta alma görevini üstlenmiş olanlar arasındaki geleneksel kapışmanın mı rol oynadığı konusu karanlıkta kalıyor. Bir öykünün her şeyi aydınlatmasını da beklememeli. Ama düşler içindeki Beşmeşelik'te kime sorsanız, buna, vefa borcudur, derdi.

Asme, kızının kendisine iletteği sözlere önce anlam veremedi. Ama akşama doğru, mahallede oturan Alevi polisin eşi de, aynı haberi getirince hemen harekete geçti. Evde bulunan silahlar, tuvalet için kazılan çukura saklandı. Şîlan'ın kaçak ağabeylerinden biri de oraya gizlenmişti. Küçük kızın bunlardan elbette haberi vardı; ancak Menderes'e hiçbir şey söylememiştir.

Askerler minik toprak evi altüst ederken, Şîlan ile Menderes bir köşede büzülmüş olanı biteni izliyorlardı.

Başlarındaki komutan sağa sola bakıyor, hiçbir şey bulamamış olmanın hırsıyla bağırıp çağırıyordu. Sonunda gözleri yerdeki küçük kilime takıldı. Kilimin üstüne Türk bayrağı ve toparlak yüzü bir adamın resmi işlenmişti.

Komutan, postallı ayaklarından birini, evi zangırdata zangırdata yere vurarak kilimi uzun uzun inceledi ve Şîlan'ın tek kelime Türkçe anlamayan anası Asme'ye dönerek, kilimin üstündeki adamın, kim olduğunu sordu.

Öylesine bağırıyordu ki, toprak evi neredeyse başlarına yıkıyordu.

Menderes, bayrağın ve eski evlerinde babasının başköşeye astığı, kendisiyle aynı ismi taşıyan adamın resminin neden böylesine öfke yarattığını anlamıyordu.

Şîlan, komutanın bağırmasından ürkmüş ağlamaya başlamıştı. Menderes, komutanı kızdıran şeyin, bu mühim adamın isminin bilinmemesi olduğunu düşündü ve büzüldüğü köşeden çıkıp komutanın önüne dikildi.

En az Şîlan kadar, belki de ondan daha fazla korkuyordu; ama yuvası saydığı bu evi, Asme'yi ve boyu ancak kendi beline kadar gelen minik Kuşburnu'nu korumak istiyordu.

Titrek bir sesle, fısıldar gibi adamın ismini söyledi:

"Menderes!"

Bu sözcük, yoksul evin, çiviyle üstünkörü tutturulmuş bir Şahmaran resminden başka koruyucusu olmayan tirşe rengi du-

varlarına çarpıp, minicik parçalara ayrıldı ve komutanın ayaklarının dibine şangır şungur döküldü.

Komutan gaipten bir ses işitmiş gibi başını tavana kaldırıp sağa sola çevirdikten sonra önünde duran sıska, zürafa boyunlu oğlana baktı. Ensesine sertçe bir tokat patlattı. Menderes kaçıp Şılan'ın yanına büzüldü.

Komutan, "Türk bayrağının yerde ne işi var" diye bağırmaya devam ediyordu. Asme, ne komutanın kilime bakıp neden bağır-
dığını, ne de söylediklerini anlıyordu. Kadını yaka paça alıp götü-
rürlerken ağlamakta olan Şılan'a sımsıkı sarılan Menderes, Asme'
nin ardından bakakaldı.

Şılan'yi teselli etmeye çalışıyor, küçük kızın, ağlamaktan kıp-
kırmızı kesilen yüzüne su sürüyor, evin içinde çaresizlik içinde
dönüp duruyordu. Asme'yi geri getirmesine olanak olmadığını bi-
liyordu. Şılan'ın bir türlü kesilmek bilmeyen hıçkırıkları arasında,
büyük bir acıyla, hem yuvasını hem de onu seven insanları kay-
bettiğinin bilincine vardı.

Artık Gızıla'nın evinden başka gidecek yeri kalmamıştı. Şılan
okula da gelmiyordu. Kızın nerede olduğunu bilen yoktu.

Bir hafta sonra sessizce başlayan yağmur, gecekonduların ça-
tılarını, ağaçları, avlularda bekleyen eski eşyaları ıslattı ve yukarı
dönük halde unutulmuş leğenleri kirli suyla doldurdu.

O gece, sabaha karşı, Askeriye'den yola çıkan kamyonların
Beşmeşelik'in girişini kapadığı görüldü. Askerin başa geçtiği söy-
leniyordu. Mahalledekilere evlerin duvarlarını boyamaları tembih
edildi. Duvarında işaretler kalan evler, sahiplerinin başına yıkıla-
caktı.

Altıparmağındaki bütün evlerin duvarlarına üç-dört kat kireç
vurulan Beşmeşelik, canlı canlı kefene sokulmuş gibi, bembeyaz
oldu.

Her şeyi anımsayan meşe ağaçları, yaprakların altındaki soluk mavimsi tüyleri titreterek, olgunlaşmış palamutların –bu kap-süllerinin kahverengiye dönmüş olmasından hemen anlaşıyor-du– kulaklarını çektiler.

Olaylara karışan ağaçları da yok ediyorlardı. Şu mahleplerin mesela, yıllar önce kökünü kazımışlardı.

Her bahaneyle anasının evine kaçan Gülbeyaz'ı almaya ya da oğlunu görmeye Beşmeşelik'e gelen Kemikkıran, Emniyet'te olan bitenlere dair korkunç şeyler anlatıyordu.

Bir belge götürmek için girdiği sorgu odasında, siyasi şube polislerinden birinin, mahalleden tanıdığı bir oğlanı dövdüğünü görmüştü. Polis, birdenbire oğlanın yüzünü yanmakta olan küçük tüpün üstüne yapıştırıvermişti. Yanık kokusu Kemikkıran'ın kirli yeşil üniformasına sinmişti.

Gızıla, Gülbeyaz ve Menderes, Kemikkıran'ın yüzündeki deh-şeti aynı anda görmüşlerdi. Öylesine şaşkın, süklüm püklüm bir hali vardı ki, Menderes belki de ilk kez babasına acıma hatta sevgi duyduğunu şaşırarak ayımsadı.

Gızıla ve Gülbeyaz için ise durum çok farklıydı. Kemikkıran artık sıradan bir kemik kıran olarak bile çekinilecek, korkulacak, ardına sığınılacak birisi değildi. Gülbeyaz, birlikte yaşadığı adamı, alıcı gözüyle şöyle bir süzdü; vücuduna sımsıkı yapışan üniforması içinde, komik görünüyordu. Sakalları uzamıştı, gözlerinin altı mosmordu ve sanki on yaş birden ihtiyarlamıştı.

Menderes o gece babasıyla Gülbeyaz'ın onu Gızıla'da bırakıp evlerine dönmesinin ardından hastalandı. Bir ay kadar hasta yattı. Oğlana Gızıla bakıyor, çorba pişiriyor, terleyince çamaşırlarını değiştiriyor, bir yandan da hem ona, hem babasına beddualar yağırdırmaktan geri kalmıyordu.

Oğlan, sokağa çıkabilir hale gelince Kuşburnu'nu görebilmek umuduyla, hâlâ yuva bildiği eve gitti. Ortalıkta kimse yoktu. Ka-

pı açıktı ve Menderes içeri girmeye cesaret edemese de, yoksul evin yatak döşekten ibaret eşyasının içeride öylece durduğunu görebiliyordu. Ona artık evdeki tek önemli şey olarak görünen bayraklı ve Menderesli kilimi, suç delili olarak Asme'yle birlikte götürdüklerini acı gözyaşları içinde anımsadı.

Birkaç ay geçmeden Beşmeşelik'te, Kemikkıran'ın gece eve dönerken öldürüldüğü haberi yayıldı. Haber kimseyi sarsmamıştı. Zaten ölümden bol bir şey yoktu, o sıralar. Söylenene göre Gülbeyaz'a göz koyan bir adam öldürmüştü Kemikkıran'ı...

Gızıla'nın da bu işte parmağı olduğunu düşünenler vardı.

Ertesi gün Askeriye'den gelen bir cip, mahallede solcu olduğu bilinen bakkalın oğlunu alıp götürdü. Olayla bir ilgisi olmadığı ortadaysa da oğlan, bir yıla yakın hapiste kaldı. Gülbeyaz, Kemikkıran'ın ölümünden iki ya da üç hafta sonra şehirden kaçmıştı.

Çevresindeki her şeyin kaybolmasından serseme dönen Menderes, Gızıla'nın evinde kalıyor, akşam yattığında geceleyin açılıp kapanan kapıların, pencerelerin gıcirtısını duyuyordu. Yabancı erkeklerin fısıltıları, Menderes'in kulaklarına kadar ulaşıyordu.

Sonunda babasının arkadaşı olan bir polis komiseri, duruma el koydu ve Menderes'in bölgedeki bir yatılı okula gönderilmesine karar verildi.

Bu namılı okul, kızılıcık sopasının, zincirin ve aç susuz oda hapsinin kullanıldığı bir tür simyayla, Kürt çocuklarını, Türk çocuklarına dönüştürme gibi yüksek bir amaç taşımaktaydı. Menderes'in okula kabul edilmesi için komiser, müdüre, oğlanın babasının teröristlerce öldürüldüğünü söylemişti.

Menderes'in hayli uzaktaki okula gideceği gün, bir polis arabası Gızıla'nın kapısının önünde durdu. Arabadaki iki polisten biri inip, Menderes'in küçük bavulunu bagaja yerleştirdi. Kadın, iyi kötü giydirip kuşattığı Menderes'i geçirmek için bahçeye çıkmamıştı.

Polislerin ve oğlanı götürmek için gelen arabanın mahalledeki varlık nedeni bu kez farklı olsa da, manzara tıpatıp Beşmeşelik'in alışık olduğu ev baskını ve gözaltına alma sahnelerini andırmaktaydı.

Polis arabası, Asme'nin evinin bulunduğu sokağın yakınından geçerken, Menderes son bir ümitle arabanın arka camından eve doğru baktı. Sanki minik Kuşburnu ortaya çıkıverecek, Asme, Menderes'in birkaç kelimeden fazlasını anlayamadığı; ama yuva bildiği evin sıcacık bir parçası olan o dille belalar okuyup arabayı taşılayarak, onu çekip kurtaracak, sonra ikisini de ellerinden tutup çok uzaklara götürecekti.

Ama ne Asme, ne Kuşburnu vardı. Bütün duvarları beyaza boyandığı için, herkesin yolunu şaşırdığı Beşmeşelik'te, onu sevecek ve koruyacak kimse kalmamıştı.

Yedi-sekiz sene sonra Gızıla'nın bahçesinde esmer bir delikanlı görenler, bunun Kemikkıran'ın oğlu olabileceğine ihtimal verdiler. Mahallelinin sık sık görmeye başladığı oğlan, ince uzun bir tipti, belinden yukarısı, vücudu bu uzunluğu taşıyamıyormuş gibi aşağı doğru eğilmişti; sakalı yeni bitmişti. Diken gibi kısacık saçları kapkaraydı. Biraz örümceği, aslında bayağı uğursuz bir şeyleri andırıyordu. Yaşı on sekiz-on dokuz olmalıydı.

Oğlan birkaç gün mahallede dolaştı. Geceleri Asmelerin eski evinin bahçesinde oturduğunu görenler oldu.

Sanki mahalleye ilişkin, kimsenin anlayamayacağı kişisel bir döküm çıkarıyor, mahallede dumanı tüten bir yangın yerindeymiş gibi ayakları yanarak, soluğu kesilerek dolaşıyor, enkazın içinde tanıdık, hâlâ işe yarayacak bir şey kalıp kalmadığını araştırıyordu.

Menderes'i görenler, onun adeta saksığan gibi sekerek yürüdüğünü, ara sıra bir şeylerden ürkmüş gibi geriye doğru sıçradığını söylüyorlardı. Geceleyin bu eğri uzun gölge, bahçe duvarlarının dibinden tekinsiz bir hızla gelip geçiyordu.

Oğlanın mahalleden uzak kaldığı yıllar boyunca, canlı tutmaya çalıştığı anıları, bu çorak yabancı toprakta dayanamıyor, dağılıp gidiyordu. Elleriyle kafasını iki yanından bastırıyor, gözlerini kapatıyor, ama o soluk görüntü parçalarını zihninde tutmasına imkân olmadığını can acısıyla kavırıyordu. Kısa sürede, yalnız eskiden Kuşburnu'nu, Asme'yi, yuva bildiği evin bulunduğu mahalleyi değil, yıllarca özene bezene sakladığı düşlerini de kaybettiğini anladı.

Beşmeşelik'ten geriye kalan tek şey duvarlardı.

Bazen, şiddetle yağan yağmur, kat kat sürülmüş beyaz badanaları sildiğinde, bazı harflerin, bir vakitler anlam taşıyan sözcüklerin parçaları görünüyordu.

KUR OL
HÜ WE GA

Kimi harflerin sadece karınları ya da kuyrukları kalmıştı. Kimileriye, zamana ayak uydurarak aylak, dalgacı bir şeylere dönüşmüşlerdi

FAŞ MUZ UŞA
WEX HÜR ADÎ
CAK...

Oğlan bazen saatlerce, harflerin ve hecelerin görüldüğü duvarların önünde dikiliyordu.

Çocukluğunun iyi ya da kötü olaylarının cereyan ettiği sahnenin, tümüyle yok olmuş olmasından duyduğu çığ acı, yeniyetmenin öfkenin ve horlanmanın yonttuğu kaba yüz hatlarında, kine

dönüşüyordu. Omuzlarına attığı eski ceket, vampirileşen vücudundan hafifçe aşağı doğru kayıyordu; bedeni de, kalbinden doğan karanlık hükme istemdişi olarak uyum sağlıyormuş gibi.

Birkaç hafta geçmeden küçük bir silah edindi. Geceleri sağa sola ateş ettiği duyuldu.

Oğlanın belalı bir şeye dönüştüğüne dair fikir veriyordu bu olaylar. Yine de yaşlılar, kimsesiz gencin Gızîla'nın yanından başka gidecek yeri olmamasından duyduğu öfkeyi, böyle dışa vurduğunu düşünüyor ve Kemikkıran'ın oğlunun mahallede pek kalıcı olmayacağını umut ediyorlardı. Oğlan, burada, ona ait hiçbir şey kalmadığını, er geç fark edecekti.

Tam bu sırada beklenmedik bir gelişme daha oldu.

Bunun olayların gidişine yeni bir yön verip vermediğini bilmemiz olanaksız.

Oğlanın kalbinde, karanlığın ve yalnızlığın eşlik ettiği o uzun geceler boyunca, çoğuna sonradan anlam verebildiği acı olaylarla harlanan bir intikam ateşinin yandığından söz edilebileceği gibi, Gülbeyaz'ın beklenmeyen dönüşü de onda bu fikirleri yaratmış olabilir. Zaten bir öyküden beklememeli bu kadarını. Düştten uyanmış Beşmeşelik'e gelince, oğlanın soyunun bozuk olduğunu düşünenler çoğunluktaydı.

Gülbeyaz, bir sabah erkenden mahalleye, annesinin evine geri dönmüştü, çok uzak bir şehirdeki evini ve evlendiği adamı terk ettiği söyleniyordu. Kimilerine göre kocası –tabii eğer kocasıysa– onu satmaya kalkmıştı, kimilerine göreyse Gülbeyaz da anası gibi, "o yolun yolcusuydu." Soluk kahverengi saçlarını, yanık havası veren tuhaf bir renge boyatmıştı. Güzelliğinden pek eser yoktu. Yüzü kararmıştı. Yanakları sarkmıştı. Buna karşılık, mahalle bakkalına giderken bile makyajı eksik olmuyordu. Dizlerini ortada bırakan bir etek ve yakası açık pullu bir bluz giyiyordu. Hırkasını

omuzlarına atıp, çorapsız ayaklarına geçirdiği topuklu terliklerini mahallenin yamuk yumuk taş yollarında tıkırtatıyordu.

Bazı geceler evden gelen çığlıkları işitenler, Kemikkıran'ın oğlunun vaktiyle yediği dayakların acısını çıkarmakta olduğundan kuşku duymuyorlardı. Gızîla, elli yaşlarındaydı artık. Gösterişi yerindeyse de, eski gözü pekliği kalmamıştı. Oğlan Gızîla'dan bir baş daha uzundu ve bedeni, tam öne doğru eğildiği yerden kopacak denli zayıf olmasına rağmen, çok güçlüydü...

Bir-iki ay sonra, mahalle kahvesinde, siyah, cilalı ayakkabılarının arkasına basmış, beyaz gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamış ve siyah takım elbisesinin ceketini omzuna atmış halde Menderes'i güpegündüz yabancı bir adamla görenler, bu eğri ve uzun bedenin mahallede bir benzeri daha olmamasına rağmen, onu tanımakta güçlük çektiler...

Hemen o gün ilginç bir dedikodu yayılmakta gecikmedi.

Bunun gerçeğin ta kendisi olduğundan şüphelenenler varsa bile, yarıldıkları birkaç gün içinde ortaya çıktı.

Söylentiye göre, Menderes, eski analığı Gülbeyaz'ın pezevenği olmuştu.

Artık akşama doğru güneş batıp da Beşmeşelik'in yoksul halkı evlerine çekilirken, ayakkabısının arkasına basmış olan oğlan, mahallenin hâlâ toprak olan meydanına çamurdan korunmak için dizilmiş taşların üstünden kaykılarak yürüyor, kahvede ondan başkasının oturmaya çekindiği cam kenarındaki masasına kurulu-yordu.

Bir süre sonra kahveye, arabasını Askeriye'ye doğru uzanan yolun kenarına park etmiş bir adam geliyor, ikisi birlikte, üç-dört yıl önce, mahallenin sayısı hızla artan ipsizlerine hizmet vermek için açılan birahaneye gidiyorlar, dört-beş bardağı devirdikten sonra Gızîla'nın evinin yolunu tutuyorlardı.

Beşmeşelik'te kiraz ağaçları, her bahar çiçek açıyor; ama kirazların tadı her geçen yıl biraz daha kötü oluyordu.

Kimse bilemez ki, neler saklar bir kirazın belleği; hele mahlepten dönmeysel.

Gözdağı verildikten sonra salıverilen Beşmeşelik, firardaydı. Ne de olsa naylona sarılıp, şeker çuvalları ve tahta sandıklar içinde kümeslerin tabanına, toprak ocaklara, ağıllara, meşeliğe kazılan çukurlara gömülen silahların ve kitapların yerini bilen bir tek o kalmıştı. Yakalanırsa her şeyi üstüne yıkacaklarından şüphesi yoktu. Onu ele verecek tek şey şu yağmurlardı. Her sene ardı arkasına yağın şiddetli yağmurlarla birlikte evlerin duvarlarına üst üste vurulan kireçler akıyor ve duvarlar, yıllar öncesine ait işaretlerden artakalanlarla tuhaf şifreler göndermeye başlıyorlardı.

ZİM
İYE DAR Q A R

Beşmeşelik, duvarlara laf anlatmaya çalışmaktan usanmıştı. Geceleri telaşlı telaşlı söylenip duruyordu. "Aman," diyordu, "şu ateş hakkı için tutun dilinizi..."

Ama duvarlar konuşmaya devam ediyorlardı.

Duvarlara kim söz geçirebilmiş ki Beşmeşelik geçirsin!

Menderes analığını erkeklere satıyor, her akşam kahvedeki masasında müşterilerini beklerken, okey çevirenlere katılmadan, kahvenin gözbebeği olan televizyonu izlemeden, gazete eklerindeki çıplak kadın resimlerine bile yüz vermeden öylece oturuyor, çayını yudumlayarak kin dolu gözlerle hep aynı yere bakıyordu.

Özellikle yağmurlardan sonra daha öfkeli ve saldırgan oluyordu. Gözlerini diktiği yerde ne olduğunu merak edenler, meşelerin ardına gizlenmiş evlerin duvarlarındaki, anlamsız kırmızı ya da siyah işaretlerden başka bir şey göremiyorlardı.

KUR₂ YİN MA
MÜ WE GA S I N HİR
MUZ UŞA
FAŞ₃ WEX HÜR ADÎ
YİN MA LAŞ

—

AYŞEGÜL DEVECİOĞLU

KIŞ UYKUSU

öyküler

"Kimse bilemez ki, neler saklar bir kirazın belleği;
hele mahlepten dönmeyse.

"Salıverildikten birkaç yıl sonra, gözaltına alınan bir yakınlarını so-
ruşturmak için Şube'ye gittiğinde, çevredeki evlerin görünmez bir
perdeyle örtülmüşçesine silindiklerini görmüştü. Şube'ye bakan
pencerelerde hiçbir hayat belirtisi, balkonlarda tek çiçek yoktu, bir-
kaç saksının içinde tozlu, kahverengi ya da griye dönüşmüş yap-
raklar seçiliyordu, apartmanların ön cepheleri, sahipleri uzun bir
zaman önce terk etmiş gibi kirli ve bakımsızdı. Sanki onu kapıya çı-
karıp, gözündeki bandı çözen polisin, 'Kimseyle görüşme, sokağa
çıkma' sözleri, Şube'nin karşı konulmaz bir buyruğu gibi dalga dal-
ga yayılmıştı. Bu evler gibi başka evler, başka semtler, başka kent-
ler de uzun bir kış uykusuna yatmıştı."

Kuş Diline Öyküden ve 2008 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı ka-
zanan Ağlayan Dağ Susan Nehir romanlarının yazarından bu kez bir
öykü kitabı. Darbe sonrası ülkenin üzerine çöken ağır iklimi anlatan
bu öyküler, karabasanlarla dolu uykuların arasından sızan umudu
ve direnci de taşıyor bizlere.

Metis Edebiyat | Öyküler
ISBN-13: 978-975-342-724-1

Metis Yayınları
www.metiskitap.com